МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

04.01 – МКР. 1613 “С” 2024.09.19. 004. ПЗ

КОВБАСИ АНДРІЯ ВАСИЛЬОВИЧА

2024 р.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

ННІ неперервної освіти і туризму

УДК 352.075:332.1

ПОГОДЖЕНО **Директор** **ННІ неперервної освіти і туризму**	**ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ** **В. о. завідувача кафедри публічного управління, менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва**
_____ **Іван ГРИЦЕНКО** (підпис)	_____ **Сергій ПРИЛІПКО** (підпис)
«____» _____ 2024 р.	«____» _____ 2024 р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Публічне управління розвитком аграрної сфери у територіальних громадах»

Спеціальність **281 «Публічне управління та адміністрування»**

Освітня програма **«Публічне управління та адміністрування»**

Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна

Гарант освітньої програми
д. держ.упр., доцент _____ **Оксана ЄВСЮКОВА**
(підпис)

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи
д. держ.упр., доцент _____ **Сергій ПРИЛІПКО**
(підпис)

Виконав _____ **Андрій КОВБАСА**
(підпис)

КИЇВ – 2024

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

ННІ неперервної освіти і туризму

ЗАТВЕРДЖУЮ
В.о. завідувача кафедри публічного управління,
менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва
д. держ.упр., доцент _____ **Сергій ПРИЛІПКО**
«20» вересня 2024 р.

ЗАВДАННЯ
ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ
Ковбасі Андрію Васильовичу

Спеціальність: 281 “Публічне управління та адміністрування”
Освітня програма: “Публічне управління та адміністрування”
Орієнтація освітньої програми: освітньо-професійна

Тема магістерської кваліфікаційної роботи: **«Публічне управління розвитком аграрної сфери у територіальних громадах»**

затверджена наказом ректора НУБіП України від 19.09.2024 р. №1613 «С»
Термін подання завершеної роботи на кафедру *2024.11.12*

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи: нормативно-правові документи та регуляторні акти, звіти з аналізом, інформація з офіційних ресурсів державних органів та інших структур публічного адміністрування, праці вітчизняних і міжнародних науковців.

Перелік завдань, які повинен виконати здобувач вищої освіти длядосягнення поставленої мети:

1. Роль аграрної сфери у забезпеченні сталого розвитку територіальних громад.
2. Сутність публічного управління розвитком аграрної сфери на засадах кооперації.
3. Правове забезпечення партнерських відносин влади з представниками аграрного бізнесу на місцевому рівні.
4. Сучасний стан та проблеми функціонування аграрної сфери.
5. Оцінка ефективності публічного управління розвитком аграрної сфери.
6. Регіональна підтримка розвитку процесів кооперації аграрної сфери.
7. Місцеві програми підтримки аграрної сфери в територіальних громадах.
8. Рекомендації з удосконалення публічного управління розвитком аграрної сфери на місцевому рівні.

Дата видачі завдання *«20» вересня 2024 р.*

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи _____ Сергій ПРИЛІПКО

Завдання прийняв до виконання _____ Андрій КОВБАСА

РЕФЕРАТ

Ковбаса А.В. Публічне управління розвитком аграрної сфери у територіальних громадах: магістер. кваліф. робота: спец. 281 “Публічне управління та адміністрування” / Андрій Васильович Ковбаса; НУБіП України; каф. публічного управління, менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва; керівник С. М. Приліпко, д.держ. упр., доц. – Київ, 2024. – 95 с.

Анотація. Розкрито роль аграрної сфери у забезпечення сталого розвитку територіальних громад. Визначено сутність публічного управління розвитком аграрної сфери. Проаналізовано правове забезпечення партнерських відносин влади з представниками аграрного бізнесу на місцевому рівні. Охарактеризовано сучасний стан розвитку аграрної сфери. Розкрито проблеми функціонування аграрної сфери на місцевому рівні. Проведено оцінку ефективності публічного управління розвитком аграрної сфери. Визначено специфіку регіональної підтримки розвитку процесів кооперації аграрної сфери. Проаналізовано місцеві програми підтримки аграрної сфери в територіальних громадах. Розроблено рекомендації з удосконалення публічного управління розвитком аграрної сфери на місцевому рівні.

Ключові слова: аграрна сфера, територіальні громади, аграрний бізнес, місцевий рівень, кооперація, сталий розвиток, публічне управління, партнерські відносини.

ЗМІСТ

ВСТУП 5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ АГРАРНОЇ СФЕРИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ 9
1.1. Роль аграрної сфери у забезпеченні сталого розвитку територіальних громад 9
1.2. Сутність публічного управління розвитком аграрної сфери на засадах кооперації 17
1.3. Правове забезпечення партнерських відносин влади з представниками аграрного бізнесу на місцевому рівні 21
Висновки до розділу 1 29
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ АГРАРНОЇ СФЕРИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ ТА ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ ..31
2.1. Сучасний стан розвитку аграрної сфери України 31
2.2. Проблеми функціонування аграрної сфери у Черкаській області 40
2.3. Оцінка ефективності публічного управління розвитком аграрної сфери 45
Висновки до розділу 2 58
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ АГРАРНОЇ СФЕРИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ 59
3.1. Механізм державної підтримки аграрної сфери 59
3.2. Місцеві програми підтримки аграрної сфери в територіальних громадах 65
3.3. Рекомендації з удосконалення публічного управління розвитком аграрної сфери на місцевому рівні 71
Висновки до розділу 3 79
ВИСНОВКИ 80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 83
ДОДАТКИ 91

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В сучасних економічних умовах аграрний сектор є одним із ключових факторів економічного розвитку держави, який, окрім забезпечення податкових надходжень та прибутку до державної скарбниці, також є найважливішим сегментом для забезпечення продовольчої безпеки. Водночас аграрний сектор відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку держави, забезпечуючи продовольством і харчуванням населення країни та створюючи соціальну інфраструктуру в сільській місцевості.

Очевидно, що розвиток аграрного сектору безпосередньо залежить від державної аграрної політики, в основі якої лежить управління та регулювання відносин у сфері виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції. Слід зазначити, що ці складові регуляторної політики базуються на використанні ефективних інструментів державного впливу на сферу агропромислового комплексу (далі – АПК), в якій домінуючу роль відіграють адміністративно-правові норми, оскільки вони утворюють безпосередній набір інструментів, який формує функціонування бізнес-одиниць АПК. Тому дослідження шляхів удосконалення законодавства у цій сфері суспільних відносин є актуальною науковою проблемою, яка може стати основою для пошуку ефективних рішень у порівняльному контексті правового регулювання в державах.

В умовах переходу до ринку терміни «аграрна політика» та «аграрна реформа» вживаються паралельно, але в останньому випадку під аграрною політикою розуміють реалізацію в умовах адаптації даного сектора економіки країни до ринок. Виходячи з підгалузевого поділу сфер впливу держави в агропромисловому комплексі, власне аграрна політика, політика у сфері переробки сільськогосподарської продукції, аграрна та продовольча політика, політика у сфері наукового забезпечення виділяють агропромисловий комплекс.

У вітчизняній практиці вживання терміна «аграрна політика», враховуючи комплексоутворююче значення сільського господарства для всього АПК, все більше розширюється до розуміння «політики у сфері агропромислового виробництва».

Розробка аграрної політики повинна базуватися на визначенні цілей розвитку агропромислового виробництва на певний період та державної економічної політики. Конкретизується глобальна мета економічного розвитку країни шляхом досягнення цілей галузевих або функціональних підсистем аграрного сектора в цілому, розробляється науково обґрунтована стратегія і тактика, що визначає заходи щодо їх реалізації; Встановлюються терміни та критерії досягнення проміжних цілей.

Аграрна політика є способом вирішення завдань держави щодо оптимізації обсягів і якісних параметрів сільськогосподарського виробництва. Основою формування аграрної політики має стати аналіз галузі з точки зору інтенсивності чи детальності історичних шляхів розвитку, місця галузі в секторі реального сектору економіки, характеру, рівня та видів конкуренції як Обов'язковий елемент ринку, системи ціноутворення, фінансування, кредитування, страхування, оподаткування та багато інших факторів, нехтування якими може призвести до недосягнення цілей економічного розвитку економіки країни в цілому.

Україна розташована в зоні зі збалансованими кліматичними умовами, що сприяє розвитку аграрного сектора. Останнє визначає економічне зростання всієї держави. При цьому важливим аспектом є питання залучення необхідних інвестицій насамперед у найбільш перспективні галузі сільського господарства з метою зміцнення позицій агропромислового комплексу. Ця проблема потребує подальшого державного реформування аграрного сектору із забезпеченням надійних, стабільних та законних гарантій для інвесторів, а також впровадження відповідних інноваційних технологій, особливо в сучасному форматі євроінтеграційних змін в українському просторі.

Мета дослідження полягає у розкритті особливостей публічного

управління розвитком аграрної сфери у територіальній громаді.

Досягнення заданої мети магістерської кваліфікаційної роботи зумовило вирішення таких ***завдань:***

- розкрити роль аграрної сфери у забезпеченні сталого розвитку територіальних громад;

- проаналізувати сутність публічного управління розвитком аграрної сфери на засадах кооперації;

- охарактеризувати правове забезпечення партнерських відносин влади з представниками аграрного бізнесу на місцевому рівні;

- визначити сучасний стан розвитку аграрної сфери;

- проаналізувати проблеми функціонування аграрної сфери на місцевому рівні;

- здійснити оцінку ефективності публічного управління розвитком аграрної сфери;

- проаналізувати регіональну підтримка розвитку процесів кооперації аграрної сфери;

- описати місцеві програми підтримки аграрної сфери в територіальних громадах;

- розробити рекомендації з удосконалення публічного управління розвитком аграрної сфери на місцевому рівні.

Об'єкт дослідження – процес публічного управління розвитком аграрної сфери у територіальній громаді.

Предмет дослідження – публічне управління розвитком аграрної сфери у територіальних громадах

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основною магістерської кваліфікаційної роботи слугували наступні методи наукового пізнання: аналіз та синтез, індукція та дедукція, системно-синергетичний підхід, діалектичний, логічний, описовий.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використанні запропонованих теоретичних положень у розробці рекомендацій

щодо публічного управління розвитком аграрного бізнесу у територіальній громаді. Практична цінність отриманих результатів полягає у можливості їх використання територіальними громадами.

Структура магістерської кваліфікаційної роботи та її обсяг обумовлені поставленою метою та завданнями дослідження. Магістерська кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 95 сторінок. Список використаних джерел включає 70 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ АГРАРНОЇ СФЕРИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

1.1. Роль аграрної сфери у забезпеченні сталого розвитку територіальних громад

Упродовж розвитку світової економіки аграрна сфера відігравала роль системоутворювального фактора економічного розвитку. На сучасному етапі постіндустріальний економічний устрій не витісняє аграрну сферу загалом, а створює передумови якісно нового напряму її розвитку, у якому ключову роль відіграють конкурентна та інноваційна складові частини. В економіці України аграрна сфера залишається винятково важливою ланкою, що визначає ефективність функціонування господарства країни та її регіонів, рівень добробуту людей і продовольчу безпеку держави. Проте застосування поняття «аграрна сфера» вимагає більш чіткого розуміння його сутності, що сприятиме формуванню загального уявлення про можливості активізації розвитку цієї сфери, посилення її ролі в розвитку національної економіки та економіки окремих регіонів країни [47, с. 28].

Рис. 1.1. Місце аграрної сфери в аграрному комплексі

Посилення спеціалізації галузей народного господарства призвело до зближення між ними зв'язків. На основі окремих видів промислової та сільськогосподарської діяльності сформувався єдиний агропромисловий комплекс, учасники якого органічно пов'язані між собою та орієнтовані на єдину кінцеву мету [28, с. 148].

Агропромисловий комплекс - сукупність галузей народного господарства, пов'язаних з розвитком сільського господарства, обслуговуванням його виробництва та доведенням сільськогосподарської продукції до споживачів.

Головне завдання агропромислового комплексу – максимально задовольнити потреби населення в продуктах харчування та споживчих товарах. Агропромисловий комплекс України є найбільшим народногосподарським комплексом. Він сформувався як єдине ціле з початку набуття Україною незалежності, коли були створені матеріально-технічні, науково-теоретичні та соціально-економічні умови для об'єднання численних галузей народного господарства в єдиний комплекс.

Агропромисловий комплекс включає три сфери. Перший напрям складають галузі, що забезпечують агропромисловий комплекс засобами виробництва, а також галузі, які займаються виробничо-технічним обслуговуванням сільського господарства. До цієї сфери належать такі галузі та виробництва: тракторна та сільськогосподарська техніка, харчова технологія, виробництво мінеральних добрив та хімічних пестицидів [3].

Виробництво їжі є найпершою умовою життя людей будь-якого виробництва взагалі. Це означає життєво важливу роль, яку відіграє сільське господарство в кожному суспільстві. Загострення продовольчої проблеми зумовлює надзвичайну актуальність розвитку сільського господарства, суміжних галузей, розвитку аграрних відносин та аграрної політики.

Державна аграрна політика - це політика, спрямована на динамічний та ефективний розвиток не тільки сільськогосподарського виробництва та інших галузей агропромислового комплексу, але й на цій основі забезпечення

зростання життєвого рівня населення та суспільних процесів у країні.

Виділення аграрної політики як відносно самостійного напряму в загальній економічній політиці держави зумовлено специфікою сільськогосподарського виробництва та специфікою регулювання аграрних відносин. В аграрній політиці значну увагу слід приділяти досягненню вищих кінцевих результатів виробничої діяльності як у сільському господарстві, так і в агробізнесі в цілому, забезпеченню стабільних темпів зростання виробництва, підвищенню ефективності виробництва та сприянню соціальному розвитку села.

Під час пояснення аграрної політики неодноразово згадувався термін «аграрний бізнес», що означає все більш повну інтеграцію сільськогосподарського виробництва в загальний механізм кругообігу суспільного капіталу. Це по-різному проявляється в різних сферах: в агропромисловому комплексі - як підпорядкування сільськогосподарського виробництва промисловому капіталу; у сфері всієї економіки – як підпорядкування фінансового капіталу агропромисловому комплексу [15].

Аграрний сектор української економіки представлений різними видами діяльності, основними його елементами є:

- Саме сільське господарство, яке поділяється на різні галузі та види продукції (рослинництво, тваринництво, рибальство тощо). Варто зазначити, що за останні роки до цього сектора економіки додалися нові галузі, такі як лісове господарство, виробництво мінеральної води. Особливістю сучасних агропромислових комплексів є їх широка спеціалізація.

- Галузі, що спеціалізуються на забезпеченні сільського господарства матеріально-технічною базою.

Структура сучасного аграрного сектора економіки країни і кожного окремого регіону включає різні соціально-економічні структури, сільськогосподарські організації різних форм власності і розмірів, в тому числі селянські (селянські) господарства, а також особисті підсобні господарства населення.

Рис. 1.2. Прояв сутності структури аграрної сфери

Кожна окрема одиниця виконує певні функції і відіграє певну роль, як у регіональній системі аграрного ринку, так і в державі в цілому.

Поглиблення інтеграції у світовий економічний простір, яке відбувається останніми роками, буде лише посилювати процеси розвитку товарної спеціалізації експорту та подальшу структурну деформацію внутрішнього сільськогосподарського виробництва в бік пріоритету рослинництва. Фактично це спричинить вирощування однієї й тієї самої культури без дотримання сівозміни. Такі обставини не сприятимуть розв'язанню низки проблем агровиробництва, зокрема в частині забезпечення зайнятості сільського населення та припинення його відтоку із сільських територій [11, с. 14-15].

Станом на 01.01.2022 в Україні утворено 1469 громад. Найбільшу кількість громад утворено в Одеській та Дніпропетровській областях, 91 та 86 громад відповідно. При цьому, найбільша кількість саме сільських громад також спостерігається у цих областях – 47 та 41 сільських громад відповідно.

При чому, у Дніпропетровській області, кількість сільських громад перевищує кількість міських майже у 2 рази. Загалом по країні, переважну більшість займають сільські та селищні територіальні громади, які, відповідно, мають величезний потенціал для розвитку аграрного потенціалу. Так, кількість сільських громад становить 625 одиниць, селищних – 435. При цьому, кількість міських громад – 409.

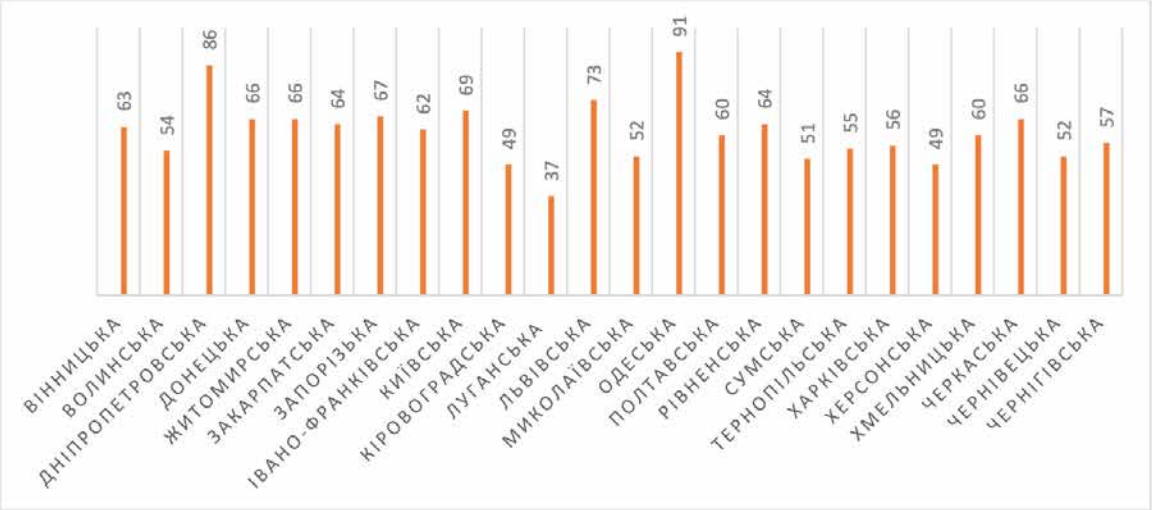

Рис. 1.3. Розподіл громад за областями країни станом на 01.01.2022

Розвиток аграрного потенціалу країни та, зокрема, аграрного підприємництва у територіальних громадах є запорукою стійкого економічного зростання. Загалом, як свідчить міжнародний досвід, на сьогоднішній день необхідним є перехід від централізованої аграрної політики, сконцентрованої на аграрному секторі, до більш інтегрованої політики розвитку сільської місцевості, сільських територіальних громад, що передбачає наявність зв'язку між економічними, екологічними, соціальними та територіальними аспектами життєдіяльності ОТГ [14, с. 79]. Саме цю мету, зокрема, і переслідує децентралізація.

Слід зазначити, що роль держави в регулюванні виробництва сільськогосподарської продукції досить висока, ця обставина виділяє цей сектор економіки з ряду інших галузей, особливо промисловості. Високий рівень державного втручання в сільське господарство на різних рівнях

зумовлений тим, що сільське господарство відіграє провідну роль у забезпеченні продовольчої безпеки кожного окремого регіону та країни в цілому. Держава ставить за мету досягнення продовольчої незалежності країни, доступності продовольства для більшої частини населення та створення певних надлишків продукції для експорту.

Як відомо, нині в усіх розвинених країнах сільське господарство досить активно дотується з державного бюджету. Водночас можна виділити основні напрями економічного регулювання аграрного сектора економіки нашої країни, особливо сільськогосподарського виробництва.

Аграрний сектор економіки є багатогалузевою сферою, в якій задіяні спеціалісти різних напрямків, у тому числі не лише безпосередні працівники сільського господарства (агрономи, тваринники, комбайнери), а й професій, зокрема інженерів, які займаються виготовленням сільськогосподарської збиральної техніки, а також представників десятків інших професій. Не можна не помітити особливу роль у розвитку сільського господарства діяльності вчених та різноманітних дослідників, які розробляють інновації в галузі сільського господарства. Ці розробки ведуться як у галузі виведення нових сортів сільськогосподарських культур і порід худоби, так і в технічній галузі сільськогосподарського виробництва.

Сільське господарство забезпечує населення країни тією продукцією, від якої залежить якість життя та здоров'я громадян. Розвинутий аграрний сектор економіки, в свою чергу, закономірно призводить до збільшення кількості робочих місць для сільського населення. Іншими словами, рівень добробуту громадян безпосередньо залежить від рівня розвитку аграрного сектора економіки в кожному окремому регіоні [51, с. 47].

Ефективність різних галузей, що входять до структури аграрного сектора економіки, є результатом системної взаємодії трьох основних факторів: праці, землі та капіталу. Основним елементом у системі аграрних відносин є відносини, що виникають з приводу права власності на землю.

В аграрному секторі, на відміну від інших галузей, взаємодіють один з

одним як природні, так і економічні фактори виробництва. Економічні показники діяльності агропромислових підприємств схильні до підвищених ризиків та коливань. вони безпосередньо залежать від кліматичних умов регіонів, в яких вони розташовані. Наприклад, перелік вирощуваної рослинницької продукції в кожному регіоні індивідуальний.

Крім того, річна врожайність сільськогосподарських культур залежить і від погодних умов регіону. Несприятливі погодні умови негативно впливають на кінцеві результати фінансово-господарської діяльності сільськогосподарської організації.

Незважаючи на те, що розвиток сільського господарства підпорядковується дії єдиних для всіх господарюючих суб'єктів економічних законів, наявність специфічних особливостей функціонування цієї галузі передбачає наявність певних особливостей у застосуванні економічних законів і загальних принципів розвитку суспільного виробництва. В аграрному секторі економіки існують особливі закономірності, які стосуються лише сільського господарства, що ускладнює його розвиток і вимагає враховувати це при реалізації аграрної та економічної політики як країни в цілому, так і кожного окремого регіону [53, с. 118].

Розвиток аграрного сектору гальмують глибинні проблеми. Їм значною мірою перешкоджають недоліки в інфраструктурі та іригаційних системах, поганий доступ до технологій і фінансів, а також неефективне використання ресурсів. Використання застарілих агротехнологій та енергоємного обладнання, а також недосконалі методи господарювання погіршують ситуацію в галузі.

В умовах ринкової економіки стратегічним напрямом розвитку сільськогосподарського виробництва має стати активізація діяльності щодо впровадження інновацій. Відомо, що ринок є одночасно системою економічних відносин і місцем купівлі-продажу товарів.

З точки зору суспільства, ці відносини повинні забезпечити економічний і фізичний доступ до високоякісної їжі для всіх груп населення. Звідси

випливає, що сільськогосподарський і продовольчий ринок може і повинен бути сегментованим, але повинен бути насамперед ринком масового споживання. У тих випадках, коли цього не вдалося досягти, держава має використовувати економічні та інші важелі для покращення ситуації шляхом підвищення купівельної спроможності населення або обмеження зростання цін на продукти харчування.

Продовольчий ринок повинен запропонувати всім учасникам ринкового процесу відносно збалансований, справедливий дохід. Також має бути забезпечене максимально економічне транспортування продукції від безпосереднього сільськогосподарського виробника до кінцевого споживача з використанням мінімуму матеріально-технічних і фінансових ресурсів [40].

Необхідно сприяти постійному вдосконаленню виробництва та збільшенню його інноваційної складової на основі створення конкурентних умов. Проте досі не вдалося створити систему взаємовідносин на ринку, яка б повністю відповідала цим вимогам.

Через негативний вплив суворого клімату країни сільське господарство знаходиться в зоні підвищеного ризику, тому Україні необхідно поступово переходити на точне землеробство. В даний час цифровізація агропромислового комплексу в республіці представлена впровадженням і широким використанням технологій GPS-навігації, дронів, електронних карт і систем паралельного водіння, які під час оранки і сівби утримують машини на точній траєкторії, уникаючи пропусків і перекриття. Хоча, звичайно, цього недостатньо. Водночас у сфері науково-технічного прогресу необхідно переходити до більш швидких темпів освоєння та освоєння науково-технічних рішень в агропромисловому виробництві.

Оскільки інноваційний розвиток неможливий без конкуренції, однією з головних вимог є створення продуктивного конкурентного середовища. Конкурентоспроможність ринків залежить насамперед від можливості організації нових виробництв. У зв'язку з цим найбільш важливими і ефективними в майбутньому будуть заходи, спрямовані на залучення і

підвищення мобільності капіталу.

Добре розвинена фінансова система, яка пропонує можливість прибуткового фінансування та здатна управляти ризиками, є важливим каталізатором інновацій. Вільний доступ до фінансування для реалізації нових проектів і подальшого розвитку стає фундаментальною умовою створення інноваційних виробництв [39, с. 79].

Таким чином, різні галузі агропромислового комплексу в сучасній Україні є одними з найбільш динамічно розвиваються галузей, хоча проблем в аграрному секторі ще багато. Вкрай необхідна потужна фінансова підтримка всіх галузей аграрного сектору з боку державної та регіональної влади. Отримані результати свідчать про те, що в майбутньому можна очікувати зміни традиційного вектора розвитку агропромислового виробництва на наукоємний напрямок організації виробничих процесів з використанням цифрових технологій. Зарубіжний досвід впровадження цифрових технологій може бути ефективно використаний в агропромисловому комплексі України, підприємства якого потребують об’єктивного підвищення ефективності своєї діяльності. У сучасних умовах для ефективного та прибуткового сільського господарства необхідно переходити на новітні технології. Агробізнес може стати головним двигуном диверсифікації та зростання.

1.2. Сутність публічного управління розвитком аграрної сфери на засадах кооперації

Сільське господарство є центральною ланкою агропромислового комплексу України. Агропромисловий комплекс - сукупність галузей економіки, пов'язаних з виробництвом продовольчих і споживчих товарів із сільськогосподарської сировини та постачанням ними населенню. Зазвичай його поділяють на три групи секторів: сектори, що виробляють ресурси сільського господарства, забезпечують їх матеріально-технічне забезпечення

та виробничі послуги; власне сільськогосподарське виробництво; галузі, що забезпечують транспортування продукції від сільського господарства до кінцевих споживачів [22, с. 96].

Державно-правове регулювання сільського господарства - це комплекс заходів, спрямованих на визначення системи органів державного управління в аграрній сфері, прийняття та реалізацію аграрно-правових актів, закріплення окремих повноважень цих органів.

В аграрному секторі прийняті такі поняття, як «управління» і «регулювання». Різниця між цими поняттями полягає в широті впливу на певні види суспільних відносин. Регулювання безпосередньо не пов'язане з підпорядкуванням, але передбачає вплив керівництва. Використання в законодавстві термінів «управління» та «регулювання» підтверджує широту та глибину державного втручання в ту чи іншу сферу.

Публічне управління розвитком аграрної сфери є частиною системи публічного управління всією економікою країни. Механізм публічного управління аграрною сферою, поряд з механізмом ринкового саморегулювання та корпоративного планування, є невід'ємною частиною економічної безпеки [27, с. 65].

Основним завданням публічного управління аграрною сферою є створення необхідного організаційного механізму для підтримки на необхідному рівні розвитку основних виробничих і фінансових показників, визначення напрямів державної підтримки сільськогосподарського виробництва та факторів конкуренції на агропродовольчому ринку [7, с. 64-65].

Механізм публічного управління розвитком аграрної сфери - це спосіб дії суб'єкта регулювання, заснований на основоположних принципах і функціях, що забезпечує за допомогою певних форм, методів і засобів ефективне функціонування системи управління з метою досягнення поставленої мети і вирішення протиріч.

Публічне управління аграрною сферою слід розуміти як непрямий

цілеспрямований вплив менеджменту на відтворювальні процеси в промисловості з метою забезпечення реалізації цілей аграрної політики. Таким чином, публічне управління розвитком аграрної сфери - це вплив держави на виробництво, переробку і продаж продукції, а також на виробництво і технічну підтримку сільськогосподарського виробництва. Публічне управління передбачає правову, організаційну, соціальну та іншу діяльність державних органів, спрямовану на створення умов економічної безпеки країни і поліпшення суспільного добробуту [19, с. 65-66].

Сутність публічного управління аграрною сферою, як аспекту економічної безпеки очевидна в його принципах. Вчені класифікують принципи в залежності від масштабів і спрямованості сільськогосподарського виробництва. Пропонуються наступні принципи публічного управління аграрною сферою в аспекті економічної безпеки:

- принцип сільськогосподарського протекціонізму, який передбачає захист вітчизняних сільськогосподарських виробників в їх відносинах з іншими галузями промисловості і регулювання імпорту продовольства в їх інтересах;

- принцип поєднання економічних і соціальних цілей, коли заходи, що вживаються урядом, спрямовані на досягнення цілей, які можуть бути досягнуті в результаті економічної безпеки;

- принцип поєднання економічних і соціальних цілей, коли заходи, що вживаються урядом, спрямовані на забезпечення безпеки і захисту місцевих сільгоспвиробників в їх відносинах з іншими галузями, і регулювання економічних і соціальних цілей;

- принцип поєднання індикативного і директивного, що випливає з наявності різнорідних систем управління і організацій різних форм власності (унітарних, приватних, змішаних) з переважанням індикативного в міру їх просування до ринку;

- принцип програмного регулювання, що відображає форму державного впливу на аграрний сектор (розробка і реалізація різних програм –

міжгалузевих, галузевих, функціональних, регіональних) [18, с. 64].

Важливість публічного управління в аграрній сфері полягає в тому, що воно сприяє вирішенню складних соціально-економічних проблем, забезпечує ефективне використання ресурсів, знижує ризики та підвищує ефективність виробництва та якість продукції.

Публічне управління сприяє реалізації аграрної політики держави, підвищенню конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств, підвищенню рівня життя населення та розвитку сільських територій в цілому.

Публічне управління в аграрній сфері дозволяє забезпечити:

- Ефективне використання ресурсів (земельних, водних та інших ресурсів, необхідних для забезпечення сталого доходу сільгоспвиробників).

- Розвиток інновацій, створення і розвиток науково-дослідних інститутів, що дозволяють розробляти нові технології і виробляти нову продукцію.

- Сталий розвиток сільськогосподарського сектору, зниження ризиків та забезпечення стійкого доходу для сільськогосподарських виробників.

- Розвивати інфраструктуру, необхідну для правильного функціонування сільськогосподарського сектору, таку як автомобільні дороги, залізниці [1, с. 29].

Аграрна сфера не є економічно самодостатньою галуззю, і сільськогосподарський ринок саморегулюється. В Україні в умовах трансформації унікальність сільськогосподарської праці, її продукту забезпечує, з одного боку, достатню пропозицію і стабільний попит, з іншого - існує постійна тенденція до відставання цін і доходів сільгоспвиробників від інших галузей народного господарства, що, відповідно, позбавляє цей вид діяльності мотивації. У зв'язку з цим аграрна сфера в силу своєї специфіки потребує державного захисту для ефективного функціонування, що дає йому можливість ефективно розвиватися і бути конкурентоспроможним в умовах ринкової економіки.

1.3. Правове забезпечення партнерських відносин влади з представниками аграрного бізнесу на місцевому рівні

Враховуючи ключову роль аграрного сектору у забезпеченні продовольчої безпеки, нарощуванні експортного потенціалу держави та забезпеченні внутрішнього ринку сільськогосподарською продукцією, розвиток аграрного сектору економіки України вимагає від держави пошуку ефективних підходів до альтернативних форм отримання додаткові ресурси, які дають змогу використовувати існуючий потенціал галузі. Із загального фонду держбюджету у 2021 році на фінансову підтримку сільгоспвиробників було спрямовано 4,5 млрд грн, що не дозволяє необхідно розвивати галузь. За деякими підрахунками, у 2020-2030 роках аграрний сектор потребуватиме інвестицій у розмірі близько $46 млрд [62]. Тому державна політика розвитку аграрного сектору має передбачати поєднання сучасних інструментів, спрямованих на інноваційний та інвестиційно-орієнтований шлях розвитку, активізацію підприємницького середовища, використання принципів партнерства та суспільної користі, а також можливостей інноваційні форми господарювання.

Аналіз реалізації проектів державно-приватного партнерства (ДПП) в інфраструктурних сферах транспорту, енергетики, комунального господарства та інформаційно-комунікаційних технологій свідчить про доцільність та значні суспільні результати співпраці держави та приватного сектору. Цей досвід зараз також використовується в аграрному секторі, що дозволяє оснастити цей сектор необхідними ресурсами та навичками для збільшення сільськогосподарського виробництва та підвищення ефективності використання коштів.

Початок тотальної війни став головним викликом для весняної посівної 2022 року. Аграрії, які змогли посіяти та зібрати врожай у 2022 році, потребували допомоги з логістикою експорту продукції. Уряд вжив ряд заходів для підтримки сільського господарства в роки війни. Основні зміни в

законі спрямовані на забезпечення доступу до землекористування під весняний посів. Декілька законів полегшили використання землі для орендарів (як зазначалося вище, більшість сільгоспвиробників орендують землю, а не володіють нею). Закон «Про забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану», ухвалений у квітні 2022 року, передбачає автоматичне продовження всіх договорів оренди на один рік і передбачає, що поточні кредитори можуть передавати землю в суборенду на строк до одного року без дозволу власника [63].

За рахунок підвищення продуктивності сільського господарства в останнє десятиріччя частка продовольчих товарів у структурі українського експорту збільшилася у двічі до 47% за 9 місяців 2020 р. (21% у 2010 р.). Важливою характеристикою аграрного сектору є вища стійкість експорту сільськогосподарської продукції до кризових ситуацій в економіці, що відображає низьку еластичність попиту на продовольство за доходом (при зниженні доходів попит на нього скорочується помірніше у порівнянні з іншими товарами). У результаті у структурі українського експорту висока частка продовольчих товарів слугувала своєрідним буфером під час економічної кризи у 2020 р. [56].

Таким чином, можна сказати, що аграрний сектор відіграє значну роль у розвитку України, але подальші заходи мають передбачати залучення інвестиційних коштів, впровадження нових технологій з високою доданою вартістю та перехід на сучасні форми господарювання. Фактично зниження частки інвестицій у сільське господарство та його фізичних обсягів загрожує продовольчій безпеці країни [3].

Одним із шляхів посилення позицій аграрного сектору в Україні, забезпечення додатковими ресурсами та інноваційними підходами до розвитку галузі може стати сучасний підхід до взаємодії державного та приватного секторів – державно-приватне партнерство. Поява ДПП у сільському господарстві є відповіддю на труднощі у забезпеченні суспільних благ, таких як продовольча безпека, захист навколишнього середовища та

життєздатність села [48, с. 51-52].

ДПП можна розглядати як нову форму державного управління, яка передбачає структуроване договірне співробітництво між державними та приватними стейкхолдерами в процесі концепції, планування, будівництва та експлуатації соціально важливих інфраструктурних об’єктів, у якому партнери зосереджуються на розподілі ризиків, погоджуються. на витрати, вигоди, ресурси та відповідальність, тим самим підвищуючи ефективність використання державних коштів.

Нормативно-правовою основою забезпечення партнерських відносин влади з представниками аграрного бізнесу на місцевому рівні є наступні нормативні акти:

- Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в України.

- Цивільний кодекс України.

- Господарський кодекс України.

- Закон України «Про державно-приватне партнерство»

- Закон України «Про об’єднання громадян».

- Закон України «Про громадські об’єднання».

Реалізація ДПП спрямована на забезпечення сталого економічного розвитку шляхом:

- збалансування економічних, екологічних і соціальних потреб;

- бідність долається шляхом створення робочих місць;

- задовольняються основні потреби людей, які потребують економічного зростання та соціальної рівності;

- мінімізується вплив на навколишнє середовище проектів розвитку;

- оптимізується використання наявних ресурсів, у тому числі природних.

Аспекти, які мають бути відображені в державній політиці розвитку аграрного сектору за проектами ДПП:

- надання необхідної компенсації;

- моніторинг реалізації проектів ДПП;

- оцінка можливих позитивних і негативних впливів проекту; вивчення шляхів покращення навколишнього середовища;

- сприяти розвитку соціальних, громадських і культурних практик [52, с. 8].

Якщо розглядати застосування державно-приватного партнерства в аграрному секторі, то останнє визначає модель взаємодії органів державної влади та приватних партнерів (агрокомпаній та фермерів) для досягнення цілей сталого розвитку сільського господарства, за якої створюються суспільні вигоди., залучених інвестицій та розподілених ризиків. активна роль усіх партнерів на різних етапах життєвого циклу проекту ДПП.

ДПП є особливо необхідним інструментом системної державної політики у сфері аграрних та технологічних інновацій і виконує стимулюючі функції: розвиток знань, розбудову мережі, управління. ДПП в аграрному секторі розглядається як інституційно-організаційний альянс між державною владою та приватними компаніями, метою якого є реалізація національних та місцевих пріоритетних проектів, що здійснюються за принципами взаємної вигоди та консолідації спільних зусилю

Напрямками реалізації проектів ДПП в аграрному секторі зі значним потенціалом можуть бути:

- розширення виробництва (тепличні комплекси, м’ясопереробка, вирощування зернових), логістика (дорожня мережа, складські комплекси, складські приміщення), енергетика та вдосконалення інфраструктури. (зрошення);

- розвиток виробництва комплексних добрив, засобів захисту рослин тощо;

- використання інноваційних технологій для зменшення та запобігання забрудненню навколишнього середовища, запровадження підходів до запобігання глобалізації зміни клімату, сприяння ґрунтоохоронному сільському господарству;

- створення агропродовольчих ланцюгів з високою доданою вартістю від

ферми до споживача на основі кластерного підходу;

- створення технопарків, що об'єднують науково-дослідні установи, навчальні заклади сільськогосподарського профілю, науково-виробничі структури тощо;

- забезпечення здоров’я та благополуччя тварин під час їх збереження та мінімізації виникнення епідемій;

- збільшення частки відновлюваної енергетики за рахунок розвитку технологій виробництва біопалива (вирощування енергетичних культур, використання відходів сільського господарства);

- забезпечення виробництва органічної сільськогосподарської продукції, м’ясо-молочної продукції;

- розвиток насінництва та біотехнології на основі інновацій у генній інженерії та секвенуванні [46, с. 56].

Розвиваючи зазначені напрями реалізації проектів ДПП, можна підвищити прибутковість діяльності в аграрному секторі та створити середовище для малих і середніх підприємств у виробничій сфері сільського господарства з виробництва продукції для внутрішнього та зовнішнього споживання. Щоб розвинути наявний потенціал аграрного сектору, потрібні значні інвестиції в сільськогосподарські ланцюжки створення вартості. Ці інвестиції включають дослідження та технології, які підвищують продуктивність, розвиток людських ресурсів та інфраструктуру для транспортування, зберігання, обробки та маркетингу сільськогосподарської продукції [67, с. 52].

ДПП в аграрному секторі може забезпечувати: функцію диверсифікації ризиків ДПП, яка може допомогти структурувати проекти для вирішення низки галузевих ризиків (виробництво, ринок тощо). Переваги, пов’язані з підвищенням ефективності та доступу до ринку завдяки використанню інноваційних технологій і високих управлінських і маркетингових навичок приватного сектора. Результати у сфері продовольчої безпеки та сприяння розвитку ланцюжків вартості, які включають дрібних фермерів та малі та

середні сільськогосподарські підприємства як основних постачальників сировини для агробізнесу [38, с. 421].

Що стосується земель державної та комунальної власності, то закон передбачає, що орендна плата не може перевищувати 8% НГО, а договори оренди можуть підлягати спрощеній процедурі реєстрації в місцевих адміністраціях. Пріоритетне право позикодавців на землю державної власності призупинено. Цей закон призупинив продаж прав оренди на землю державної власності, але відновив у жовтні 2022 року.

Насамкінець ухвалений у травні 2022 року Закон «Про регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» спростив передачу в оренду земель державної та комунальної власності для розміщення евакуйованих об'єктів інфраструктури та тимчасового розміщення переселенців. Щоб підтримати виробників зерна, уряд призупинив мита на імпорт зернових матеріалів, спростив правила реєстрації сільгосптехніки та вантажівок, а також запровадив систему надання дотацій малим фермерським господарствам. Чимало проміжних продуктів, які використовуються в сільському господарстві, додано до переліку товарів критичного імпорту (проте у червні 2022 року цей перелік було вилучено).

Державну кредитну програму «Доступний кредит 5-7-9» розширили, щоб охопити більше підприємств, у тому числі середнього та великого. З березня 2023 року будуть розроблені та обговорені механізми та процеси подальшої підтримки та покриття збитків в агросекторі. Враховуючи надзвичайно складну ситуацію в українському сільському господарстві, всі заходи підтримки є вітальними та необхідними. Однак на даний момент важко оцінити вплив уже вжитих заходів. Загалом, забезпечення безперебійного експорту зерна має залишатися пріоритетом для українського уряду, оскільки стабільний експорт зерна підтримує торговельний баланс країни та сприяє макроекономічній стабільності.

Державно-приватне партнерство у аграрному секторі можна розглядати як довгострокову комплексну модель взаємовигідних відносин суб'єктів

державного та приватного сектору у вигляді делегування державою приватному партнеру окремих функцій, прав та відповідальності з метою реалізації державних, приватних та суспільних інтересів (ефективний розвиток аграрного сектору, підтримка сільськогосподарських товаровиробників, реалізація продовольчої безпеки, залучення інноваційних технологій, створення суспільних благ тощо) на основі будівництва й експлуатації інфраструктурних об'єктів [12, с. 15-16].

Учасниками діалогу між представниками громадськості й державою з питань розвитку агропромислового комплексу на національному рівні нині є понад 100 непідприємницьких товариств, у тому числі близько 50 громадських організацій, створених до 2012 року відповідно до Закону України «Про громадські об'єднання» [42] для задоволення та захисту законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних й інших спільних інтересів громадян, а також близько 20 некомерційних товариств, створених відповідно до положень Господарського кодексу України шляхом реорганізації агропромислових господарських об'єднань, які в період планової економіки ефективно виконували частину повноважень державного управління галузями АПВ.

Ці самоврядні об'єднання, фактично будучи носієм інтересів суб'єктів господарювання різних організаційно-правових форм за видами економічної діяльності, створені на базі застарілого законодавства з різноплановими та нечітко вираженими функціями і повноваженнями. По суті вони дублюють функції професійних спілок, що відстоюють права працівників згідно із Законом України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» [43] й по вели- кому рахунку не представляють суб'єктів господарювання у вирішенні питань міжгалузевих і внутрігалузевих відносин суб'єктів господарювання агропродовольчої сфери, розвитку агропромислового виробництва, регулювання ринків сільськогосподарської продукції та продовольства. Вони поки що відіграють малопомітну роль у реалізації державної аграрної політики через відсутність у таких організацій дієвого

інструментарію впливу на розвиток АПВ.

Однією з найактуальніших проблем організації внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції та продовольства є формування відкритих, прозорих та взаємовигідних для учасників ринку ринкових відносин. Членство України у Світовій організації торгівлі та рух до євроінтеграції вимагають обмеження державного втручання у сферу регулювання торговельних відносин між суб'єктами ринку. У цих умовах зростає значення діяльності поширених у країнах ЄС та світовій практиці галузевих та міжгалузевих саморегулівних об’єднань компаній агропродовольчої сфери. Вони виконують певні функції регулювання діяльності на місцевих, регіональних і загальнодержавних ринках сільськогосподарської продукції та продовольства без державного втручання.

Тому для розвитку саморегулювання та самоорганізації в АПП необхідно прийняти спеціальний закон, який би розширив повноваження органів міжгалузевого та громадського самоврядування та забезпечив збалансоване та рівноправне вирішення існуючих протиріч шляхом ефективної адвокації. Забезпечення участі компаній у розробці та реалізації державної аграрної політики, регулюванні ринків сільськогосподарської та продовольчої продукції та управлінні розвитком АПП [16, с. 104].

Непідприємницькі організації з такими повноваженнями мають стати впливовими партнерами у відносинах з державою, отримавши делеговані повноваження як від суб’єктів аграрного ринку, так і від державного управління розвитком АПП. Важливими напрямками діяльності непідприємницьких виробничих об’єднань в АПП має бути підтримка у формуванні паритетних цін по всьому товарному ланцюгу руху сільськогосподарської продукції та продовольства, підвищення якості виробництва продукції учасників, зокрема участь у розробка та контроль за дотриманням стандартів та встановлення галузевих вимог до продукції та діяльності, організаційна робота з реалізації спільних інноваційно-інвестиційних проектів з розробки АПП.

Слід зазначити, що формування державної політики розвитку аграрного сектору через державно-приватне партнерство потребує вирішення таких питань, як: створення державою умов, що стимулюватимуть приватні компанії до партнерства з державним сектором; створити інституційне середовище, сприятливе для розвитку державно-приватного партнерства в аграрному секторі; прийняття необхідних нормативно-правових актів, що покращують можливості та розширюють економічні умови для розвитку аграрного сектору; розробити стратегію розвитку агросектору, ключовим напрямом якої є інфраструктурне забезпечення галузі [60, с. 98].

Виходячи з викладеного, подальші дослідження будуть спрямовані на розробку концептуальних підходів до вдосконалення правових та економічних механізмів реалізації державної політики в аграрному секторі на основі використання ДПП.

Отже, аграрний сектор економіки, який демонструє тенденції до збільшення частки вартості у загальному ВВП та збільшення частки продовольства в структурі українського експорту, демонструє підвищену стійкість аграрного експорту до економічних криз. Зазначалося, що для успішного розвитку аграрного сектору української економіки необхідно сприяти залученню значних інвестиційних та інноваційних ресурсів, які можна отримати за рахунок використання існуючих моделей державно-приватного партнерства.

Висновки до розділу 1

Отже, сьогодні аграрний бізнес в Україні представлений різними видами діяльності. У нашій країні ця сфера базується на кількох основних елементах: промисловості, яка спеціалізується на забезпеченні сільського господарства матеріально-технічною базою, переробній промисловості та власне сільському господарстві, яке, у свою чергу, поділяється на рослинництво та тваринництво.

Системоутворюючим елементом сільськогосподарського комплексу останнім часом стало також рибне господарство. Останнім часом до аграрного сектору були включені й інші галузі. Новими елементами системи сільського господарства нашої країни стали лісове господарство, видобуток мінеральної води та деякі інші сфери діяльності.

Важко переоцінити роль аграрного сектора. Ця галузь займає стратегічне положення в економіці будь-якої держави, оскільки сільське господарство виступає як основна система виробництва, що забезпечує безперебійне постачання громадян продуктами харчування та товарами першої необхідності, без яких неможливе життя. Тому розвиток аграрного сектору можна розглядати як запоруку економічної безпеки держави.

Показниками ролі аграрного сектора є також відсоток зайнятого в сільському господарстві активного населення та частка в структурі валового внутрішнього продукту. Ці параметри відображають рівень сільськогосподарського виробництва. Вони змінюються щороку залежно від ряду факторів, включаючи глобальну економічну політику та рівень державної підтримки сільського населення.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ АГРАРНОЇ СФЕРИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ ТА ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Сучасний стан розвитку аграрної сфери України

На сучасному етапі розвитку сільськогосподарського виробництва ключове значення має відновлення матеріально-ресурсного потенціалу, а також створення умов для техніко-технологічного забезпечення відтворювального процесу на основі використання найсучасніших технічних засобів. Технічне забезпечення сільськогосподарського виробництва є одним із вирішальних факторів продовольчої безпеки держави [70, с. 101].

Світовий досвід показує, що країни, які досягли значних успіхів в аграрному секторі, мають потужні галузі сільськогосподарського машинобудування та високотехнологічні системи інженерно-технічного забезпечення. Це аксіома нормального функціонування будь-якого суспільства з відповідними природно-кліматичними умовами для сільського господарства. Падіння обсягів виробництва та ефективності виробництва у вітчизняному аграрному секторі за роки незалежності спричинило макроекономічні зміни в політичному та соціально-економічному устрої нашої держави. Проведено докорінні реформи в різних галузях народногосподарського комплексу, змінено форму власності на землю, розроблено та прийнято важливі для розвитку народного господарства законодавчі акти. Проте проблема техніко-технічного забезпечення агропромислового виробництва з різних причин ще не вирішена достатньою мірою.

Наприкінці вісімдесятих – на початку дев’яностих років минулого століття технічна оснащеність сільського господарства України наблизилася до оптимального рівня щодо технологічних потреб виробництва запланованих обсягів продукції. Проте внаслідок дискримінаційної державної політики

ціноутворення сільгоспвиробники майже повністю втратили платоспроможність у середині 1990-х років. Це супроводжувалося зниженням технічного оснащення та темпів оновлення технічного оснащення.

Сьогодні вітчизняний агросектор перебуває у дуже складній ситуації. Аграрно-ресурсний потенціал країни не відповідає необхідному мінімуму технологічних вимог не лише за рівнем, а й за якістю та співвідношенням наявних ресурсів.

Аграрна сфера є однією з найбільших та традиційно розвинутих галузей економіки України, що використовує землі сільськогосподарського призначення для отримання економічного результату. Сільськогосподарський сегмент бізнесової діяльності забезпечує не тільки внутрішні потреби якісним доступним продовольством, а й має вирішальне значення у розв'язанні світової продовольчої проблеми, експортуючи левову частку сільськогосподарської продукції країнам світу. Забезпечує не тільки дохідність галузі, а й виконує гуманітарну функцію у світовій економіці, протидіючи тенденціям дефіциту продовольства та загрозі голоду. Саме земельні ресурси високої якості є традиційною опорою для розвитку країни та позиціонують себе на світовому ринку, і мають використовуватися з належною ефективністю, забезпечуючи стабільність виробництва сільськогосподарської продукції.

Економічна ефективність в аграрному секторі визначається вже не так територіальною близькістю до природних ресурсів, як впровадженням в практичну діяльність підприємства інноваційних розробок, своєчасного отримання зовнішньої інформації, продукування інноваційних технологій. Висока рентабельність та стабільність економічного розвитку підприємств аграрної сфери в умовах інтелектуалізації суспільства залежить від використання у процесі виробництва певних інноваційних розробок [2].

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну, яке розпочалося 24 лютого 2022 року, мало згубні наслідки для аграрного сектору України та її новоствореного ринку сільськогосподарських земель. Блокада Росією

морської торгівлі, яка почалася в середині лютого, призвела до обвалу експорту сільськогосподарської продукції, а ринок землі припинив будь-яку діяльність у день вторгнення. Проте, незважаючи на виклики перших місяців війни, за сприяння міжнародної спільноти Україна змогла частково відновити експорт сільськогосподарської продукції та зберегти позиції одного з найбільших постачальників зерна у світі. Крім того, через два місяці після вторгнення український ринок землі відновив свою діяльність, і ціни на землю досягли довоєнного рівня.

Аграрний сектор є одним із найбільших в економіці України. У 2021 році близько 14% населення країни було зайнято в сільськогосподарському виробництві, що становило 10,9% ВВП країни та 41% експорту. Україна є одним із найбільших світових експортерів зернових, і її частка на світовому ринку виросла за останнє десятиліття. Станом на 2021 рік на Україну припадало понад 40% світового експорту соняшникової олії, понад 10% кукурудзи та ячменю та близько 10% пшениці та ріпаку.

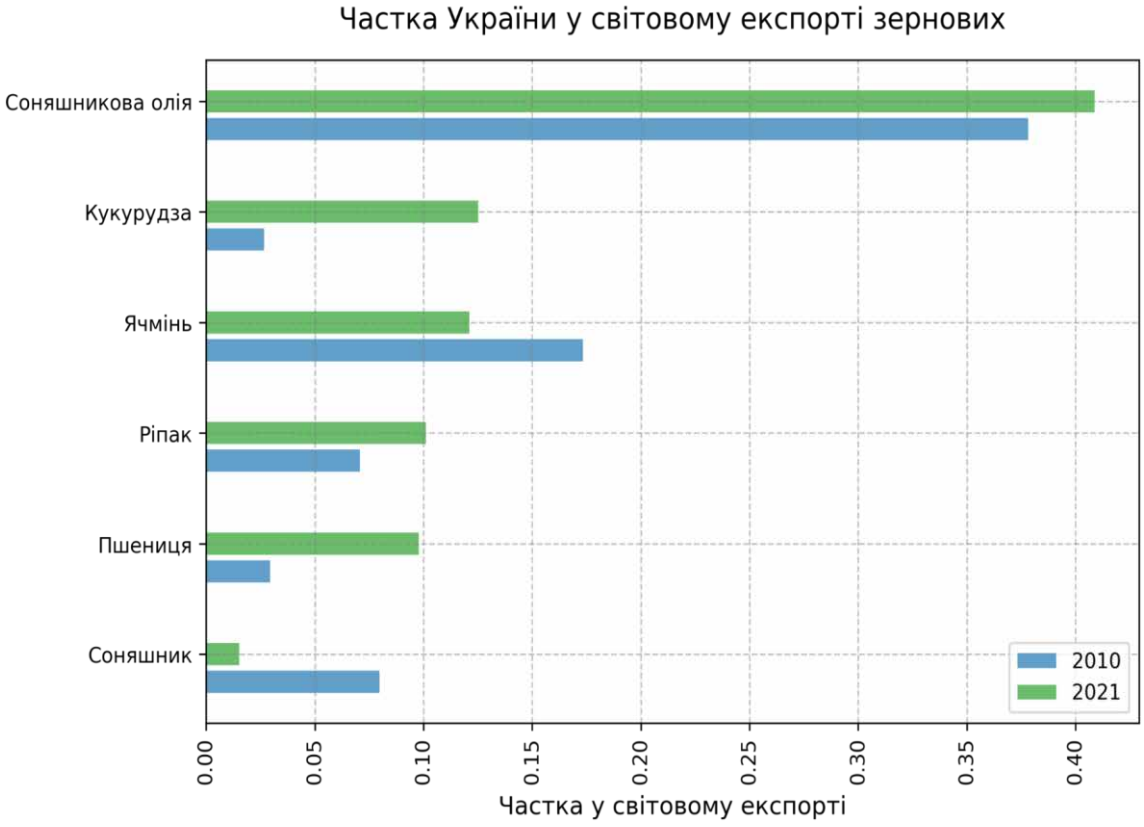

Рис. 2.4. Частка України у світовому експорті зернових

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну завдало великої шкоди аграрному сектору України. На площі, які безпосередньо постраждали внаслідок воєнних дій, припадало близько 36% довоєнного вирощування зернових у країні.

Близько 30%території України може бути заміновано. Крім того, блокада Чорного моря та пошкодження сільськогосподарських підприємств збільшили витрати та ризики для виробництва й експорту зерна. Уряд України та міжнародна спільнота докладають неабияких зусиль для збереження логістичних маршрутів експорту зерна. Наприклад, Чорноморська зернова ініціатива послабила логістичні обмеження на транспортування Чорним морем, що сприяло частковому відновленню експорту зерна. Однак, навіть попри величезні зусилля, за даними Міністерства аграрної політики та продовольства, станом на квітень 2023 року експорт зернових скоротився приблизно на 13% порівняно з попереднім маркетинговим роком.

Від негативних наслідків війни страждають також дрібні виробники. Згідно з опитуванням FAO, 44% виробників повідомляють про катастрофічне зростання собівартості продукції, а кожен четвертий респондент говорить про скорочення або припинення виробництва через війну [6]. Станом на лютий 2023 року загальні збитки українського сільського господарства оцінюються в 40,2 млрд дол. США, із них прямі збитки становлять 8,7 млрд доларів.

Сьогодні аграрна сфера переживає наступний етап земельної реформи – запровадження ринку купівлі-продажу земель комерційного сільськогосподарського призначення (земельних паїв). Сільськогосподарське використання потребує обґрунтування нових підходів до використання, організації та модифікації земель сільськогосподарського призначення, правового та інструментального забезпечення консолідації земель та їх раціонального та ефективного використання. Повноцінне функціонування аграрної сфери ставить перед науково-практичною спільнотою нові виклики, але водночас залишаються невирішеними попередні проблеми галузі, зокрема: дроблення (парцеляція) земель сільськогосподарського призначення;

Забезпечення права власності на земельні ділянки та дієвий контроль за дотриманням норм і правил цільового використання земель; неефективне використання значної кількості земельних ділянок, поділених на паї.

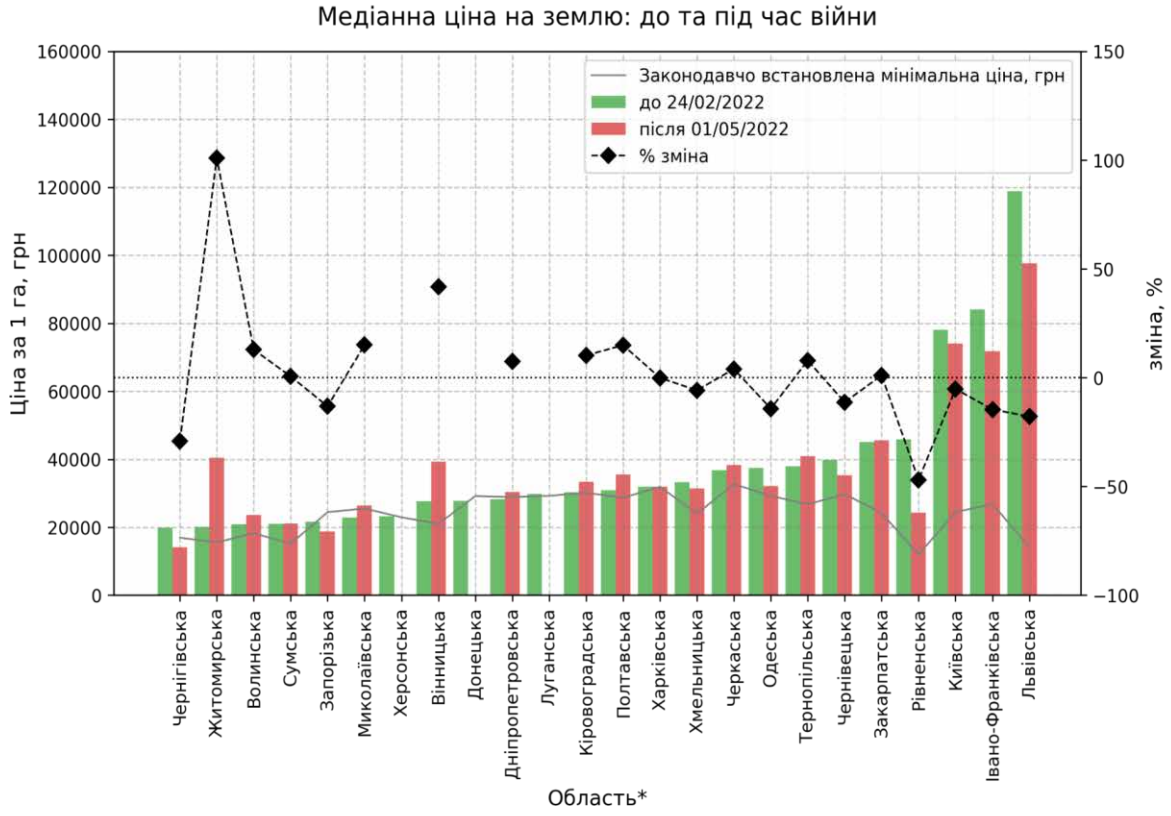

Рис. 2.5. Медіанна ціна на землю: до та під час війни

Вплив повномасштабної війни на ринок сільськогосподарських земель у регіонах був нерівномірним. Регіональні тенденції на ринку землі мають дві основні риси

- перенесення обсягів торгівлі до центральних регіонів України;

- незначний вплив війни на регіональні ціни на землю в більшості областей.

Незважаючи на війну, ціни на землю залишалися відносно стабільними в багатьох областях, а в деяких регіонах центральної України навіть виросли. До повномасштабного російського вторгнення Львівська, Івано-Франківська, Рівненська, Закарпатська та Київська області мали найвищу медіанну ціну на землю, яка значно перевищувала законодавчо встановлену нижню межу.

У решті країни сільськогосподарська земля торгується доволі близько до мінімальної ціни, що свідчить про те, що на українському земельному ринку домінує попит

Законодавча мінімальна ціна могла запобігти падінню цін у багатьох регіонах на початку війни – ціни впали лише в західних областях України, де раніше мінімальна ціна була значно нижчою за ринкову (у регіонах, де ціни були близька до мінімальної ціни. Однак слід очікувати більш різкого зниження обсягу торгів). Крім того, середня ціна на землю зросла в кількох областях центральної України: на 100% у Житомирській, на 40% у Вінницькій та на 15% у Полтавській, оскільки попит на землю перемістився в ці регіони.

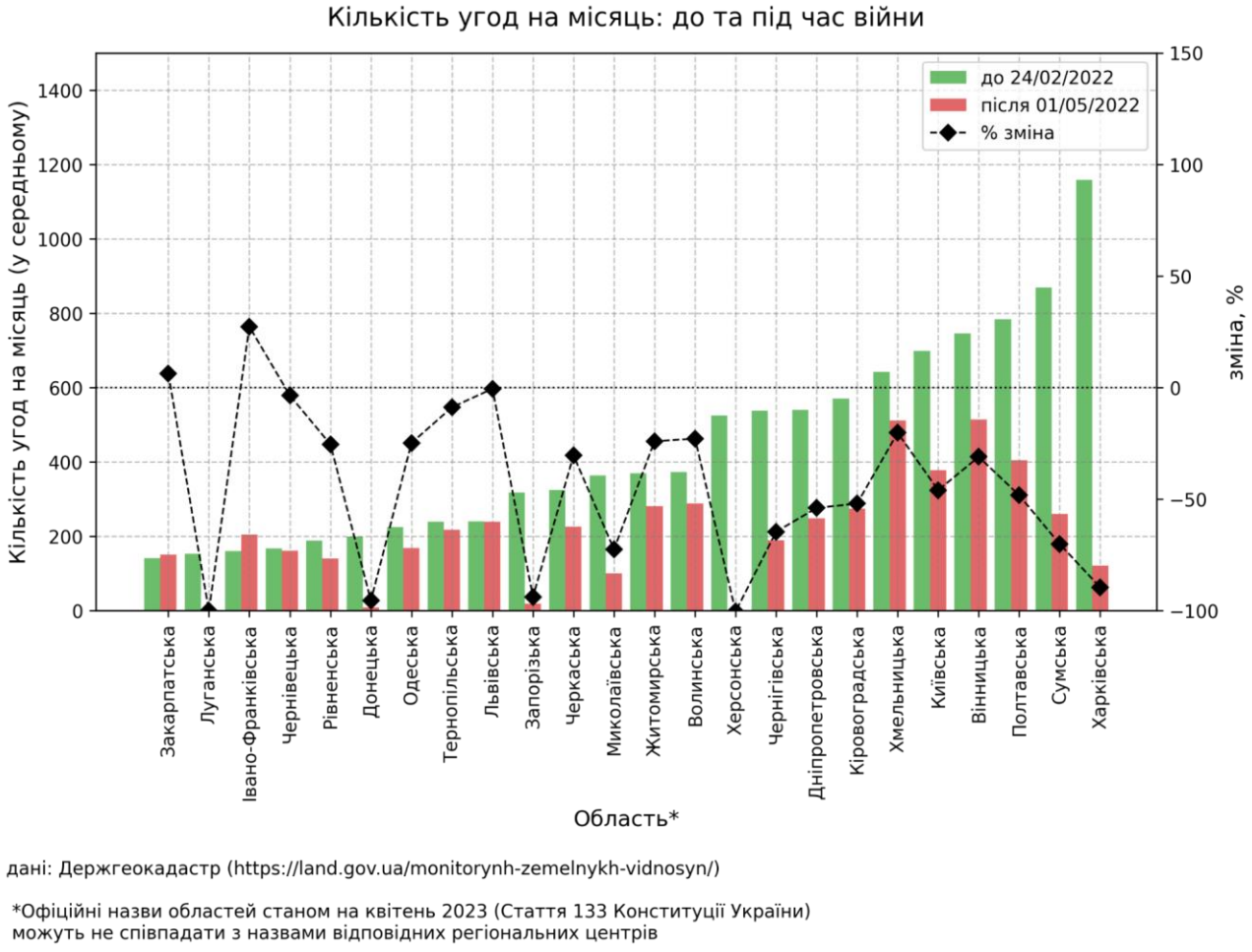

Рис. 2.6. Кількість угод на місяць: до та під час війни

Значне зростання цін у Житомирі та Вінниці перевищило темпи девальвації гривні. Це свідчить про те, що, незважаючи на величезну

невизначеність, спричинену війною, інвестори розглядають українську сільськогосподарську землю у відносно віддалених від лінії фронту регіонах як привабливу інвестицію. На відміну від цін, у більшості регіонів обсяги торгів різко впали.

До війни північно-східна Україна (наприклад, Харків і Суми) мала найвищий обсяг торгів за кількістю угод на місяць, за нею йшли Полтава та Вінниця в центральній Україні. Найменший товарообіг мали західні області – Закарпатська та Івано-Франківська. З початком повної війни торгівля в Луганську та Донецьку, а також Запоріжжі та Херсонщині впала майже до нуля, оскільки ці регіони найбільше постраждали від бойових дій.

Істотно скоротився обсяг торгівлі у північних регіонах України: на більш ніж 85% у Харківській та понад 70% у Чернігівській областях. У центральних регіонах України обсяг також упав, однак скорочення було менш суттєвим: Полтавська область зазнала падіння обсягів на 50%, а кількість угод у Вінницькій, Черкаській та Житомирській областях знизилася на 25% на місяць. Структура регіональних обсягів торгівлі підтверджує наведений вище висновок про те, що інвестори переміщують свою увагу з північно-східних районів, які знаходяться поблизу російського кордону та лінії фронту, на центральну Україну, де збалансовані хороша родючість ґрунту та ризики розташування.

Невід’ємною частиною формування та розвитку технічної політики є створення інфраструктури ринку обладнання та технічних послуг, організація мережі регіональних фірмових торгово-технічних центрів, дилерських та сервісних компаній, пунктів прокату, фірмових магазинів для продаж техніки та запчастин. Велику роль у цьому мають відіграти машинобудівні заводи та машинобудівні об’єднання. При організації відновлення працездатності обладнання з підвищеним технічним зносом особливого значення набуває створення надійної технічної служби. В умовах дефіциту технічного оснащення доцільно ширше розвивати вторинний ринок сільськогосподарської техніки та обладнання [49, с. 185].

Специфічні умови сільськогосподарського виробництва, в яких використання природних факторів посідає важливе місце, формують значні відмінності у способах застосування технологічних операцій у різних виробничих галузях сільського господарства, необхідність переміщення агрегатів на великі відстані під час виконання відповідних робіт. вимоги до створення та експлуатації технічних пристроїв.

Слід підкреслити, що основою вирішення проблеми розробки системи машин має бути обґрунтування технологічних вимог щодо забезпечення комплексної механізації сільськогосподарського виробництва. Розробка і серійне виробництво машинної системи має на меті забезпечити створення науково обґрунтованого комплексу технічних засобів механізації сільськогосподарського виробництва, їх високу адаптивність до умов експлуатації і водночас максимальну різноманітність застосування, високу енергозбереження. за доступною для сільськогосподарських споживачів ціною. Неодноразові спроби створити систему машин, що включає повний комплекс силових і робочих машин для здійснення комплексної механізації сільськогосподарського виробництва, не досягли поставленої мети. Мова йде про незавершеність комплексної механізації технологічних процесів у виробництві переважної більшості видів сільськогосподарської продукції. На базі створених машинних комплексів переважно розроблено та впроваджено технології виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції. За таких умов окремі технологічні операції залишалися поза межами використання технічних засобів для окремих регіонів [66, с. 179].

Здійснення комплексної механізації сільськогосподарського виробництва вимагає детального опрацювання технологічних процесів з урахуванням регіональної специфіки виробництва кожного виду сільськогосподарської продукції. Проте, як показала практика, лише на основі розробки технологічних вимог щодо здійснення комплексної механізації виробничих процесів є реальна можливість створити необхідну систему машин для технологічного переоснащення. При цьому необхідно враховувати

вимогу забезпечення оптимальних умов, високої якості виконання та дотримання норм використання технологічних матеріалів при виконанні технологічних операцій [57].

Необхідно враховувати допустимі пошкодження рослин при догляді за ними, витрати технологічних матеріалів і втрати врожаю. Необхідно визначити оптимальну продуктивність агрегатів і питомі енергетичні витрати на виконання робіт. В умовах різкого зниження родючості ґрунтів новостворені технічні засоби не повинні перевищувати оптимальні параметри техногенного навантаження на ґрунтовий покрив, що призводить до надмірного ущільнення або пошкодження родючого поверхневого шару.

При складанні комплексу машин важливо враховувати можливість досягнення оптимальних параметрів машинно-тракторного парку в сільськогосподарських підприємствах з урахуванням дотримання технологічних вимог і якісного виконання намічених обсягів механізованих робіт у оптимальний час. При цьому необхідно прагнути до пропорційного поєднання продуктивності і роботи машин, що спрямоване на раціональне використання їх виробничих потужностей.

Сьогодні український народ і держава в цілому переживають надзвичайно складний історичний період, який має негативні наслідки в більшості галузей економіки, в тому числі в аграрному секторі, насамперед через неможливість проведення посівних на значній частині с. території України. Крім того, розвиток сільського господарства України в довоєнний період супроводжувався загостренням ряду соціально-економічних проблем, які розглядаються в даній науковій праці. Вважаємо, що найефективнішим засобом подолання проблем аграрного сектору у післявоєнний період, спричинених передусім війною з Російською Федерацією, є забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору України, не без фінансових проблем. підтримки в галузі технологій, що, безумовно, може сприяти збільшенню припливу інвестицій в економіку країни.

2.2. Проблеми функціонування аграрної сфери у Черкаській області

Черкаська область - це область у центрі України, розташована у центральній лісостеповій частині країни по обидва береги середньої течії Дніпра та Південного Бугу, в Середній Наддніпрянщині [44].

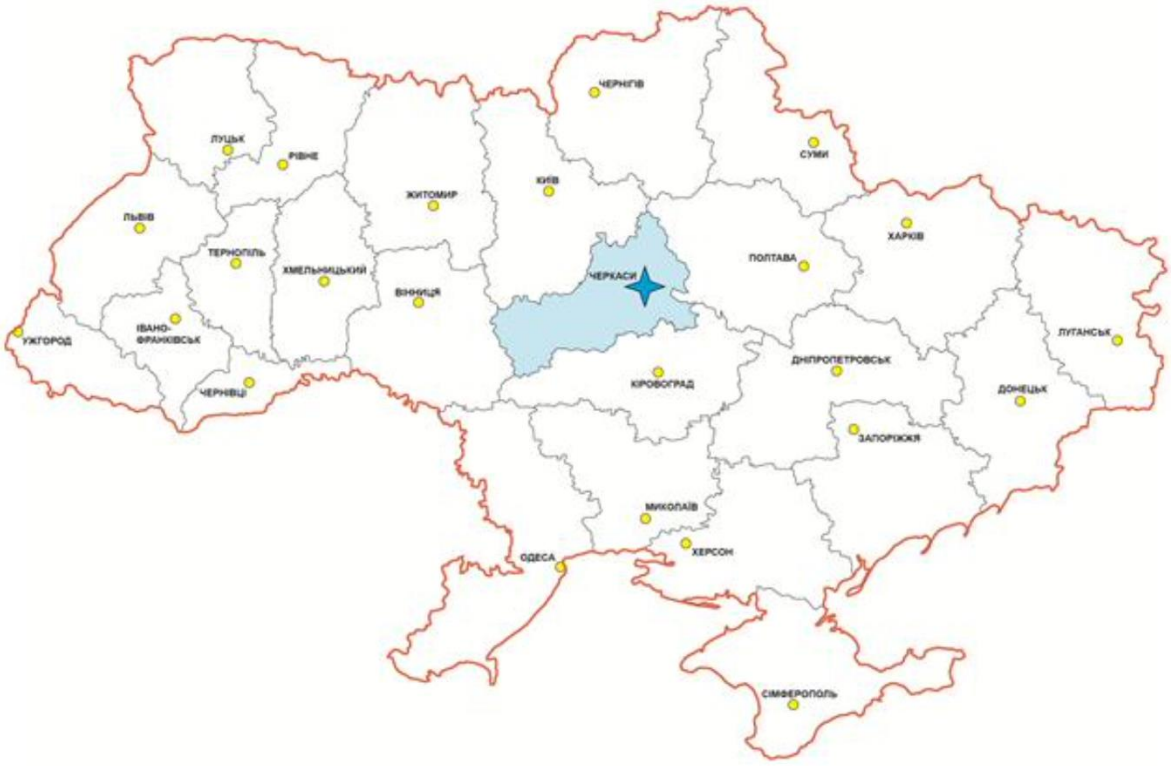

Рис. 2.7. Географічне розташування Черкаської області

Область на півночі межує з Київською областю, на півдні з Кіровоградською, на сході з Полтавською та з Вінницькою на заході. Простягнулася із південного заходу на північний схід на 245 км, із півночі на південь — на 150 км.

Крайня північна точка знаходиться на автошляху М03, неподалік від села Кононівка Золотоніського району, південна — поблизу села Колодисте Уманського району, західна — біля села Бубельня Уманського району, східна — на поверхні Кременчуцького водосховища неподалік села Вітове Черкаського району [44].

Площа області — 20 900 км² (3,46 % території України, 18-та за цим

показником у країні). Сільськогосподарські угіддя становлять 14 548 км² (70 % загальної площі), з них ріллі — 12 736 км² (88 % площі сільськогосподарських угідь)

Область простягнулася із південного заходу на північний схід на 245 км, із півночі на південь – на 150 км. Крайня північна точка лежить неподалік від села Кононівка, південна – поблизу села Колодисте, західна – біля села Коритня, східна – неподалік села Стецівка Чигиринського району. За математичними розрахунками географічним центром області є точка поблизу села Журавки.

В області сформовано 57 ОТГ, які об‘єднали 223 ради (321 населений пункт, що складає понад 40% від загальної кількості рад. Чисельність населення в ОТГ складає 354,829 тис. осіб (майже 29% від загальної чисельності населення). Площа 57 ОТГ дорівнює 8 679,134 км² (частка площі ОТГ до загальної площі області складає 41,5) [45].

Однією з головних цілей розвитку агропромислового комплексу є продовольча безпека – забезпечення населення якісними продуктами харчування власного виробництва.

У 2018 році аграрії області забезпечили продовольчу безпеку населення. Виробництво зернових культур перевищує потреби споживання в 4 рази, картоплі – у 4,6 рази, овочів – у 1,5 рази, масла – у 4 рази, м’яса – у 5,8 разів, молока – у 1,8 разів, яєць – у 2 рази.

У 2018 році, як і в попередні роки, потреби населення в продуктах харчування задовольнялися в межах його купівельної спроможності переважно за рахунок продукції вітчизняного виробництва.

Розвиток кооперативного руху на селі є одним із напрямків розвитку аграрного сектору економіки області. В області реалізується програма сприяння розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації на період до 2020 року.

Рис. 2.8. Об'єднані територіальні громади Черкаської області

В області зареєстровано 128 сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. За видами діяльності вони поділяються на багатофункціональні кооперативи (78), заготівельно-збутові (21), переробні (9) та інші (20). Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи надають послуги з організації виробництва та збуту виробленої фермерами продукції, а також інші послуги, необхідні сільському населенню [45].

В області впроваджено проект «Створення регіонального навчально-практичного Центру розвитку багатофункціональних кооперативів» у рамках грантової програми ЄС «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні» (загальна вартість проекту 617 тис. євро).

Для забезпечення картоплею та міжсезонною плодоовочевою продукцією в області в агропромислових комплексах різних форм власності функціонує 14 картоплесховищ загальною місткістю 34,7 тис. тонн, 11

овочесховищ загальною місткістю 20,3 тис. тонн., діють 2 комбінованих сховища загальною місткістю 13,7 тис. тонн і 13 фруктосховищ загальною місткістю 12,5 тис. тонн.

Для отримання врожаю зернових в області є32 хлібоприймальні операції загальною потужністю бл 1,8 млн. тонн та зерносклади сільськогосподарських підприємств загальною потужністю 1,3 млн. тонн, 67 одиниць сушильних комплексів загальною потужністю 55,7 тис. тонн на добу на базі хлібоприймальних станцій та 104 одиниці у сільгоспвиробників загальною потужністю 23,6 тис. тонн на добу. За останні роки введено в експлуатацію 3 елеватори загальною потужністю 120 тис. тонн.

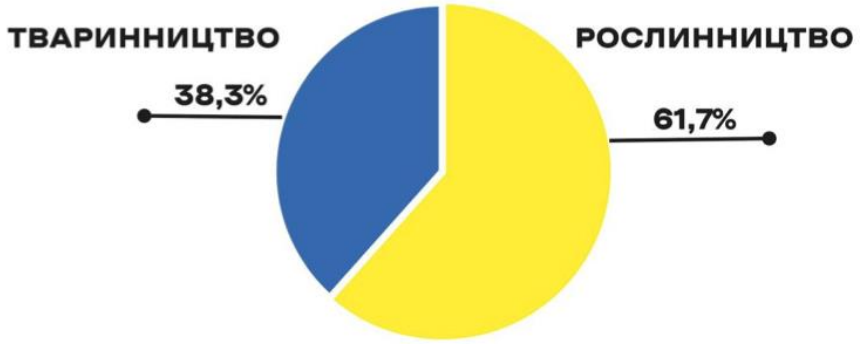

Рис. 2.10. Співвідношення тваринництва та рослинництва

В структурі посівних площ зернові культури займають 57% в тому числі кукурудза на зерно 37%; технічні культури – 28,6%, в тому числі соняшник – 18,9%; картопля і овочі -5,7%; кормові культури – 8,1%.

Черкаська область займає 15 місце по урожайності зернових та зернобобових культур в Україні.

Вирощуванням плодово-ягідної продукції займаються більше 70 великих сільськогосподарських та фермерських господарств області.

Найбільші площі садів з використанням новітніх технологій розміщені зокрема у ТОВ АПК «Маїс», ТОВ «Золотоніські сади», ТОВ «Голден», ТОВ «Жашківський кінний завод». ТОВ «Софт Торг», ТОВ ім. Шевченка, ТОВ ВКВ «Октан».

Площа вирощування овочів відкритого ґрунту становить 21,3 тис. га, з них зібрано 355,4 тис. тонн при середній урожайності 167,7 ц/га.

Кількість підприємств з вирощування овочів становить близько 20. Площа, на якій працюють сільськогосподарські підприємства, становить 6,2 тис. га, зібрано 85,8 тис. тонн продукції при середній урожайності 139,9 ц/га.

В області діє тепличний комплекс – ПОСП «Уманський тепличний комбінат» вирощує помідори та огірки.

Для забезпечення картоплею та плодоовочевою продукцією поза сезоном в агроформуваннях різних форм власності функціонують 5 картоплесховищ загальною місткістю 7,6 тис. тонн, 10 овочесховищ загальною місткістю 24,2 тис. тонн, 3 об'єднаних сховища с. загальною місткістю 5,5 тис. тонн та 10 фруктосховищ загальною місткістю 14,5 тис. тонн.

В області працює 44 хлібоприймальні підприємства загальною потужністю близько 2,7 млн тонн для прийому зернових культур.

В агропромисловому комплексі області склалася стійка тенденція до зростання обсягів валової продукції сільського господарства та забезпечення населення якісними продуктами харчування. За середнім обсягом виробництва сільськогосподарської продукції на одну особу та врожайністю зернових і зернобобових культур Черкаська область посідає провідне місце серед регіонів України.

Екологізація сільського господарства із впровадженням органічного землеробства позитивно впливає на стан сільськогосподарських ґрунтів. Водночас, незважаючи на перспективність цього напряму, частка сільськогосподарських угідь Черкаської області, на яких використовуються екологічні технології, залишається незначною і становить лише 1,6 тис. га (близько 0,2% від загальної сільськогосподарської площі; площа обробітку господарствами області становить 960 тис. га).

У господарствах області досягнуто збільшення виробництва молока на 10,5 тис. тонн або на 3,6 відс. Збільшення виробництва молока відбувається за

рахунок підвищення продуктивності корів, яка досягла 7006 кг молока на корову, що на 279 кг більше минулого року. У господарствах 102,9 тис. голів великої рогатої худоби (-10,5 тис. голів до відповідного періоду минулого року), у тому числі 221,9 тис. голів свиней (на 17,9 тис. голів більше) та 19,7 млн. голів птиці.

В економіці області традиційно провідну роль відіграє промисловість. Обсяг реалізації продукції харчової та переробної промисловості становить майже 60% у структурі промислового виробництва області та 4% від загального обсягу реалізації харчових продуктів і напоїв в Україні.

У харчовій промисловості області функціонує понад 90 підприємств усіх форм власності, на яких працює 14,8 тис. штатних працівників (29,2% від загальної кількості працюючих у галузі).

Минулого року вироблено майже 60% загальнодержавного обсягу лікеро-горілчаної продукції, третину (35,2%) горілки з вмістом алкоголю менше 46,4%, м’яса птиці – 23%.

Підприємства харчової промисловості Черкаської області повністю забезпечують потреби населення високоякісною продукцією, яка відповідає міжнародним стандартам, і постачають продукцію як в інші регіони України, так і за кордон. Останні п’ять років в області інтенсивно розвивається горіхівництво. На даний час нараховується більше 15 підприємств, якими закладено більше 1,5 тис. га.

2.3. Оцінка ефективності публічного управління розвитком аграрної сфери

Як запорука нормального функціонування суспільства безпека стає основою його розвитку, що можливо за однієї умови: відсутності загроз і небезпек для суспільства, фізичних і юридичних осіб. Громадська безпека є складовою частиною законних прав та інтересів усіх учасників суспільних

відносин. Забезпечення громадської безпеки пов’язане з двома основними блоками проблем: перший блок – визначення низки загроз, які в сукупності становлять небезпеку для функціонування суспільства; другий блок – формування та можливість функціонування механізму, який дає змогу мінімізувати негативні наслідки реальних загроз для суспільства та створити сприятливі умови для його всебічного розвитку [32, с. 159-160].

Під безпекою часто розуміють стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від внутрішніх і зовнішніх загроз. Темпи розвитку агропродовольчої галузі впливають на економічну безпеку та соціально-економічну ситуацію в країні. Враховуючи вплив значної кількості соціально-економічних та природних факторів, які на сьогодні не можуть регулюватися суб’єктами господарювання, залишається потреба централізованого державного управління цією стратегічно важливою галуззю на всіх рівнях.

Сучасне управління агропродовольчим сектором вітчизняної економіки багато в чому гірше, ніж у країнах з розвинутою ринковою економікою. Дедалі актуальнішим стає створення такого механізму управління цією галуззю, який міг би забезпечити її постійну адаптацію до умов навколишнього середовища, що швидко змінюються. Такий механізм має виходити з того, що перехід до ринкових відносин зовсім не означає повної розрегульованості економічних процесів. Перспективи забезпечення економічної безпеки суттєво залежать від успішності реформ та модернізації всіх галузей національної економіки. Це вимагає запровадження потужних стимулів для стимулювання інвестицій та інновацій як основи конкурентоспроможності та безпеки країни [9, с. 9-10].

Зусилля економічної політики мають бути спрямовані на розвиток потенціалу внутрішнього ринку та відновлення платоспроможності населення та бізнесу; розвивати інноваційну інфраструктуру; відродити національну науку та винахідливість на основі тісної взаємодії з бізнесом у впровадженні інновацій; використовувати потенціал спеціальних режимів економічної діяльності та залучати іноземний капітал; забезпечити ефективну систему

державного інвестування пріоритетних та масштабних проектів розвитку на основі державно-приватного партнерства.

Під механізмом державного управління аграрно-продовольчим комплексом розуміється сукупність методів, форм та інструментів реалізації стратегії розвитку держави на різних рівнях управління: об'єднання підприємств, суміжних галузей, регіонального та національного з пріоритетом забезпечення сталого забезпечення розвитку аграрного сектору. Природа державного управління агропродовольчим сектором як аспектом економічної безпеки є чіткою в його принципах. Ці принципи вчені класифікують залежно від масштабів і спрямованості сільськогосподарського виробництва.

Запропоновано такі принципи державного управління агропродовольчим сектором з точки зору забезпечення економічної безпеки: принцип аграрного протекціонізму, який передбачає захист вітчизняного агровиробника від інших галузей та регулювання імпорту продовольства в їх інтересах; принцип поєднання економічних і соціальних цілей, коли заходи державного управління враховують ціннісні орієнтації та поведінку різних груп населення; принцип поєднання індикативності та спрямованості, що виникає внаслідок наявності неоднорідних систем управління та організацій різних форм власності (унітарної, прив'атної, змішаної), причому індикативність переважає через їх орієнтацію на ринок; принцип програмного регулювання, що відображає форму реалізації державного впливу на аграрний сектор (розробка та реалізація різноманітних програм – міжгалузевих, галузевих, функціональних, регіональних тощо) [34, с. 56].

Державні заходи повинні сприяти ринковому саморегулюванню, яке, однак, не повинно перевищувати межі, за якою гарантія реалізації того, що міститься в питанні ринкового саморегулювання, знижується або підривається. Проте важливість ринкового саморегулювання не зумовлена тим, що держава може послабити підтримку окремих галузей національної економіки, зокрема аграрного сектору. Навпаки, саме в перехідний період становлення ринкових відносин роль держави в регулюванні ринку,

включаючи додаткові заходи щодо цілеспрямованої бюджетної корекції збоїв ринку, є особливо великою [31, с. 114-115].

Зазвичай виділяють низку неефективних ситуацій, які свідчать про неспроможність ринку: монополії, які порушують ринковий механізм: недосконаліть і недостатність інформації про попит, ціни, якість продукції тощо. В результаті економічні агенти не можуть приймати правильні економічні рішення, є ніші, придатні для існування на ринку несприятливі (страхування, ризиковані інвестиції тощо), зовнішні наслідки господарської діяльності людей. У цьому контексті важливим є здійснення державного впливу на встановлення правових «правил гри», проведення антимонопольної політики, забезпечення соціального захисту та стимулювання виробництва та споживання економічних та інтелектуальних благ.

Враховуючи складність та багатогранність методології державного управління агропродовольчим сектором, зазначимо, що основою захисту його сфер є формування адекватного сучасним ринковим умовам організаційно-економічного механізму, який розглядається як систематизуюча ознака форм, методів та інструментів, які використовуються для досягнення цілей і завдань економічної безпеки та підвищення конкурентоспроможності.

Таким чином, методологія державного управління агропродовольчим сектором в аспекті економічної безпеки виражається на основі форм, методів, механізмів та інструментів, що використовуються при побудові організаційно-економічного механізму, спрямованого на досягнення цілей і завдань розвитку вирівнюється. При цьому вид використовуваних форм, методів і засобів державного управління залежить від змістовної основи аграрних відносин: економічної, що складається в процесі виробничої діяльності, чи правової, що формує умови і правила господарювання [37].

Отже, стабільне функціонування сучасної ринкової економіки вимагає оптимізації ролі держави з її системою регулювання в окремих сферах економіки. Державне управління аграрним сектором економіки передбачає активне втручання адміністративних, господарських, фінансових та інших

державних органів і установ у розвиток цього сектора з метою забезпечення продовольчої безпеки. Аграрний сектор як об'єкт господарювання характеризується особливою складністю, оскільки спостерігається сукупний вплив економічних, біологічних, соціальних і науково-технічних факторів, які є системоутворюючими елементами [41, с. 45].

Об'єктивна необхідність державного управління аграрним сектором з точки зору економічної теорії зумовлена унікальними особливостями, притаманними цьому сектору економіки, а також його місцем і значенням у забезпеченні економічної безпеки країни. країни та життя суспільства [21, с. 32].

Слід зазначити, що централізований вплив держави на аграрний сектор економіки зумовлений великою кількістю соціально-економічних і природних факторів, які на сьогодні не підлягають регулюванню суб'єктами господарювання. Слід наголосити на двох фундаментальних тезах: з економічної точки зору аграрний сектор не є самодостатньою галуззю економіки, а аграрний ринок регулює сам себе.

В Україні в умовах трансформації, унікальність аграрної праці, її продукту з однієї сторони забезпечує достатню пропозицію, стабільний попит, але з іншої, зберігається постійна тенденція відставання цін і доходів аграрних товаровиробників від інших сфер національної економіки, що, відповідно, позбавляє цей вид діяльності мотивації. У зв'язку з цим, агропродовольчий сектор з причин своїх специфічних особливостей для ефективного функціонування потребує захисту з боку держави, що дає йому можливість ефективно розвиватися і бути конкурентоспроможним в умовах ринкової економіки.

Масштаби та можливості публічного управління повинні відповідати наявним ресурсам і політичній волі державної влади. Це особливо видно на прикладі країн, де інтегровані зусилля держави і ринкові відносини. Державна підтримка сільського господарства в країнах з розвиненою економікою займає значну питому вагу в загальній вартості сільськогосподарської продукції:

найбільший цей показник зафіксовано у Швейцарії – 82 %, Норвегії – 75%, Ісландії – 73 %; до країн з найнижчим рівнем субсидування сільського господарства відносять Австралію (10%) і Нову Зеландію (3%) [26, с. 33]. Як висновок, можемо сказати, що в країнах з розвиненою економікою аграрний сектор виступає однією з пріоритетних сфер економіки. До країн з мінімальним рівнем субсидування агропродовольчого сектора можна віднести й Україну.

Державна підтримка через наявність непереборних особливостей аграрного сектору, які не дозволяють йому конкурувати з іншими галузями національної економіки та загалом забезпечувати економічну безпеку країни, є невід'ємним механізмом функціонування аграрного та продовольчий сектор на сучасному етапі розвитку, що підтверджується досвідом розвинених країн світу, де активна політика аграрного протекціонізму вважається пріоритетною та стратегічною.

На нашу думку, основними причинами необхідності та актуальності нової державної підтримки, що відповідає сучасному рівню розвитку агропродовольчого сектору економіки є:

- Високе значення агропродовольчого сектору економіки у вирішенні проблем економічної безпеки країни, забезпеченні всіх соціальних верств населення повноцінними та екологічно чистими продуктами харчування та створенні умов для стимулювання розвитку інших галузей національного економіка на основі міжгалузевих відносин.

- Критичний стан ресурсного потенціалу агропродовольчої галузі, який досі зберігається, особливо у тваринницькій галузі, де спостерігається стійка негативна динаміка виробництва продукції тваринництва та зростання зобов'язань сільгоспвиробників.

- Зниження життєвого рівня та якості життя населення в сільській місцевості, високий рівень безробіття, зникнення населених сільських територій.

- Значне перевищення обсягів імпорту окремих видів продовольства над

власним виробництвом сільськогосподарської продукції, що створює загрозу національній безпеці країни.

- Незначні позитивні результати впливу держави на вирішення низки соціально-економічних проблем розвитку агропродовольчої галузі, незначний економічний ефект від вжитих державою макроекономічних заходів для її розвитку.

- Очевидна необхідність конкретної зміни процесу реформування агропродовольчого сектору економіки, зміни стратегії і тактики в бік більш ефективних, що сприятиме його оздоровленню та стимулюватиме ділову активність сільських товаровиробників [69].

З огляду на специфіку аграрно-продовольчої галузі, її значну роль в економіці та політиці країни, а також неспроможність органів ринкового регулювання забезпечити ефективне функціонування аграрної галузі об'єктивно необхідно обмежити вплив держави і державна підтримка аграрного сектору в цілому і все для зміцнення його господарських одиниць. Слід зазначити, що одним із завдань державного управління агропродовольчим сектором є забезпечення економічної безпеки та підвищення конкурентоспроможності.

Основними критеріями економічної безпеки аграрного сектора є: показник виробництва та споживання основних продуктів харчування; енергонасиченість раціону і співвідношення білків, жирів і вуглеводів; показник доступності їжі, як фізичної, так і економічної; відсоток залежності продовольчого забезпечення від імпорту.

Один із найпомітніших і найболючіших наслідків економічної кризи та інфляції для населення України пов'язаний із значним скороченням виробництва сільськогосподарської продукції та значним підвищенням цін на продукти харчування. Неминучим наслідком цього є зменшення споживання продуктів харчування, погіршення їх структури, якості та асортименту, а також збільшення частки витрат на харчування в загальних витратах населення. Дедалі більша частина населення України вже не в змозі

підтримувати мінімально необхідний рівень харчування.

Слід зазначити, що кожен сектор економіки дуже чутливий до регуляторних дій державних органів, особливо в агропродовольчому секторі. Державна політика визначає умови функціонування всієї соціально-економічної системи, в тому числі й сільського господарства. Визначаючи пріоритетні галузі економіки, держава за допомогою механізмів управління досягає їх бажаного зростання та розвитку, які, у свою чергу, є критеріями ефективності такої політики. Тому державна політика, державне управління та функціонування аграрного сектору відіграють далеко не останню роль у розвитку сільського господарства [20, с. 55].

По суті, цільові програми в агропродовольчому секторі завжди є стратегічними і завжди взаємопов'язані, що пов'язано зі специфікою сільськогосподарського виробництва. Але найголовніше, що об'єднує сучасну класифікацію цільових комплексних програм – це забезпечення економічної безпеки регіонів.

В умовах розвитку ринкової економіки необхідно вибудувати такий рівень і конкурентоспроможність регіональної продукції, а потім пов'язати її зі стратегією регіону, щоб вона відповідала виробничо-ресурсному потенціалу на момент розвитку. формування базової конкурентоспроможності та її стимулюючий розвиток у руслі збалансованого розвитку всіх цільових програм на середньо- та довгострокову перспективу, спрямованих на досягнення збалансованої, економічно та соціально доцільної економічної безпеки регіону.

У вітчизняній практиці виникають труднощі з кількісною оцінкою коштів, що спрямовуються на підтримку агропродовольчого сектору економіки в цілому. Отримання об'єктивних аналітичних даних щодо бюджетних видатків на підтримку аграрного сектору наразі є складним через відсутність оперативної та єдиної системи спеціалізованого обліку. Значні обсяги бюджетної підтримки для аграріїв надаються з місцевих бюджетів, і прозорість роботи місцевих бюджетів сьогодні є можливою для

вдосконалення.

Державна підтримка агропродовольчої галузі є важливим елементом економічної безпеки переважної більшості розвинутих країн і країн, що розвиваються. Залежно від рівня економічного розвитку країни та розвитку аграрного сектора змінюються форми державної підтримки: від субсидування окремих галузей і видів діяльності до самостійних заходів, що забезпечують необхідний життєвий рівень сільськогосподарських товаровиробників. Перехід до цього етапу стає можливим, коли високий технологічний рівень і проблеми його підтримки та розвитку.

Аграрний сектор економіки України перебуває в стані, коли на перший план виходять проблеми хоча б простого відтворення, тому ефективне використання обмеженого бюджету державної програми є актуальним елементом аграрної політики [8, с. 37].

Розвиток економіки України супроводжується поглибленням її інтеграції у світовий економічний простір, у тому числі у світову продовольчу систему. Членство України в СОТ, одній із провідних організацій у сфері розвитку міжнародної торгівлі та інвестицій, можна розглядати як необхідну умову лібералізації торговельного режиму між Україною та ЄС, створення зони вільної торгівлі та забезпечення поступова інтеграція України до Європейського Союзу.

Для побудови ефективної системи державної підтримки аграрного сектору України необхідне певне розмежування завдань та окремих напрямів між рівнями управління галуззю. Розробка ефективної бюджетної політики агропродовольчого сектору економіки безпосередньо пов’язана з реалізацією заходів щодо вдосконалення форм підтримки, механізму розподілу та використання коштів державної підтримки та раціональної стратегії сталого розвитку аграрного сектору.

Основні цільові напрямки: оптимізація регуляторної функції держави та правового забезпечення засад бюджетного забезпечення, а саме: сталості; цілепокладання; Гарантія; рівна доступність; Дотримання зобов’язань перед

СОТ (при підготовці бюджету національного аграрного сектору необхідно враховувати, що аграрна політика країни сьогодні є невід'ємною частиною аграрної політики ЄС); Розмежування завдань, що вирішуються на державному та регіональному рівнях та врахування регіональних особливостей; стимулюючий характер державної підтримки, яка надається за умови виконання певних умов, встановлених органами управління галуззю (наприклад, диверсифікація виробництва, здійснення природоохоронних заходів тощо).

Ефективність державної підтримки може бути суттєво підвищена шляхом створення інституційної організації державних субсидій як сукупності розроблених правил поведінки, що регулюють відносини між державою та одержувачами коштів. Це має передбачати, по-перше, чітке нормативно-правове забезпечення виконання зобов'язань щодо забезпечення надання державної підтримки у чітко визначені терміни; по-друге, здійснення трьох виконавчих функцій: надання дозволу на отримання державних платежів, здійснення платежів та звітування про їх використання; по-третє, здійснення двох контрольних функцій: внутрішнього аудиту та технічного контролю [58, с. 100].

В умовах обмеженості бюджетних ресурсів ефективна державна фінансова допомога можлива на основі їх концентрації та поступового вирішення проблем сільськогосподарського виробництва з урахуванням найбільш оптимальних для нього природно-кліматичних умов та наявності відповідних ресурсів, економічного та інші можливості досягнення мети Забезпечити підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва та формування прибутковості сільськогосподарських підприємств. Зазначений механізм державної підтримки агропродовольчого сектору економіки є відкритою системою (в такій системі порушення в роботі одного з елементів знижують ефективність усієї системи), у зв'язку з чим вплив зовнішніх необхідно враховувати фактори (політичні, ринкові, міжнародні, соціальні тощо).

При розробці стратегії особливо необхідно наголосити на необхідності державної підтримки малого бізнесу в агропродовольчому секторі, який переважно представлений приватними домогосподарствами та фермерськими господарствами. Для малих компаній мають бути створені такі ж умови ведення бізнесу, як для середніх і великих сільськогосподарських компаній.

Механізм єдиної державної системи підтримки агропродовольчого комплексу передбачає: необхідність поєднання різних форм її надання; прямі (субсидії), непрямі (пільгове оподаткування тощо) та опосередковані (не пов'язані безпосередньо з сільськогосподарським виробництвом). Гармонійне поєднання всіх форм і методів державної підтримки надає організаційно-економічному механізму додаткової стійкості та ефективності.

Основними моментами в управлінні агропродовольчим сектором економіки в рамках економічної безпеки мають бути умови доступу імпортного продовольства на внутрішній ринок країни, заходи державної підтримки вітчизняного виробництва, підтримка та стимулювання експорту, забезпечення економічної безпеки та забезпечення економічної безпеки. інформаційно-технічне забезпечення торгівлі та гармонізація національного законодавства зі стандартами СОТ [13, с. 66].

У вітчизняній практиці виникають труднощі з кількісною оцінкою коштів, що спрямовуються на підтримку агропродовольчого сектору економіки в цілому. Отримання об'єктивних аналітичних даних щодо бюджетних видатків на підтримку аграрного сектору наразі є складним через відсутність оперативної та єдиної системи спеціалізованого обліку. Значні обсяги бюджетної підтримки для агропродовольчої галузі надаються з місцевих бюджетів, і прозорість роботи місцевих бюджетів сьогодні є можливою для покращення.

Подальший хід аграрних реформ в Україні значною мірою залежить від обраних довгострокових орієнтирів, що відповідають розвитку ефективного агропромислового виробництва, формуванню розвинених ринків, продовольчому забезпеченню країни, підвищенню рівня доходів села, а також

збереження та відтворення природних ресурсів. Це відповідає неоднозначності державного регулювання агропродовольчої галузі на різних рівнях влади [24, с. 51].

З цієї точки зору їх розвиток має відбуватися на державному рівні за такими напрямами: інституційне забезпечення сталого розвитку аграрного сектору; створення справедливих і рівних умов для аграрного сектора; Розвиток фінансової інфраструктури аграрних ринків; Здійснення заходів щодо розширення ринків збуту сільськогосподарської продукції.

Важливим інструментом вирішення подібного роду завдань при проведенні активної структурної політики аграрного сектору виступає програмно-цільове фінансування. Регіональний рівень публічного управління агропродовольчого сектору вирішує завдання розвитку за такими основними напрямами: нарощування ресурсного потенціалу в сільському господарстві та переробних галузях; проведення структурної перебудови аграрного сектору за рахунок збільшення інвестицій у високотехнологічні та конкурентоспроможні виробництва; розвиток соціальної інфраструктури в сільській місцевості; формування ефективного механізму державної підтримки товаровиробників у сільському господарстві на основі селективного підходу. У сукупності вони дозволяють досягти стабільного забезпечення населення регіону продовольством, створення високоефективного аграрного виробництва та підвищення рівня добробуту сільського населення.

Тому для забезпечення економічної безпеки та підтримки агропродовольчої галузі органи виконавчої влади потребують своєчасного, достовірного та максимально повного інформаційно-аналітичного забезпечення державної підтримки. Оскільки, з одного боку, державна підтримка вітчизняного товаровиробника свідчить про потенціал держави, з іншого боку, аналіз цільового використання бюджетних коштів, спрямованих на фінансування аграрного сектору, є важливим для визначення адресності галузевої держави. підтримку та ступінь впливу цільового бюджетного фінансування на процеси, що впливають на виробників, а також визначити

ефективність та збалансованість державної підтримки на державному та регіональному рівнях.

Проведений аналіз існуючих теоретичних концепцій державного управління агропродовольчим сектором у контексті забезпечення економічної безпеки, його форм і методів дозволяє зробити висновок, що економічна природа ризиків і загроз розвитку держави та домінуюча роль економічних механізмів та інструментів боротьби з такими загрозами з метою подолання їх наслідків визначають інтегруючу роль економічної безпеки в системі національної безпеки. Це зумовлює тісний зв'язок і взаємовплив між складовими національної безпеки та доцільність структурування та дослідження економічної безпеки на двох рівнях. Перший рівень включає макроекономічну, фінансову, зовнішньоекономічну та інвестиційну безпеку, яка представляє виключно економічну природу загроз, критерії оцінки рівня безпеки та інструменти державного управління. Другий рівень включає економічні аспекти соціальної, демографічної, продовольчої, енергетичної, екологічної та інших складових національної безпеки. Тому механізми державного управління соціальним забезпеченням мають бути спрямовані на стимулювання економічного розвитку для задоволення суспільних потреб, посилення трудової мотивації та ділової активності населення, забезпечення необхідного рівня соціального захисту та рівня життя населення, культурного і зберегти природну спадщину. Це свідчить про тісний взаємозв'язок механізмів державного управління із забезпечення соціально-економічної безпеки, оскільки соціальний розвиток суспільства виступає сильним стимулом розвитку національної економіки і навпаки: високий рівень економічного розвитку є запорукою а Підвищення рівня добробуту і, відповідно, соціального захисту населення.

Висновки до розділу 2

Незважаючи на війну, Україні вдалося зберегти своє сільське господарство та залишитися світовим постачальником зерна. Молодий і обмежений ринок землі, який діяв майже рік до війни, знову відкрився, хоча і зі значно меншими обсягами торгів. Дивно, але в деяких регіонах центральної України ціни на землю суттєво зросли, що свідчить про те, що інвестори можуть зазирнути в минуле від невизначеності війни та побачити довгострокову цінність інвестування в українські сільськогосподарські землі, незважаючи на війну.

Законодавчо встановлена мінімальна ціна, ймовірно, запобігла падінню цін, позбавивши деяких землевласників можливості продавати землю, оскільки в охоплених війною регіонах важко знайти покупців за нинішньою мінімальною ціною. З іншого боку, мінімальна ціна підтримує ціни до наступного кроку дерегуляції ринку в 2024 році, який дозволить компаніям купувати сільськогосподарські землі.

Агропромисловий комплекс є однією з найбільших і найважливіших галузей економіки області. Протягом останніх п’яти років сільське господарство Черкаської області характеризується рентабельністю. За обсягами виробництва сільськогосподарської продукції на душу населення Черкаська область посідає друге місце в Україні. За обсягом виробництва сільськогосподарської продукції в загальнодержавному обсязі область посідає четверте місце серед областей України. За останні роки в області забезпечено продовольчу безпеку населення. Виробництво зерна, картоплі, овочів, масла, м'яса, молока та яєць перевищує потреби населення у споживанні цих сільськогосподарських продуктів. При цьому потреба населення в продуктах харчування в основному задовольняється за рахунок власного виробництва.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ АГРАРНОЇ СФЕРИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

3.1. Механізм державної підтримки аграрної сфери

Залежність від природних факторів і яскраво виражена сезонність виробництва, а також відсутність регулярного достатнього доходу протягом року призводять до того, що сільське господарство є найбільш технічно відсталою та фінансово-економічно вразливою галуззю економіки. Водночас рівень сільськогосподарського виробництва безпосередньо впливає на продовольчу безпеку держави та її соціальну стабільність. У цьому контексті державна підтримка є однією з найважливіших форм державного регулювання агропродовольчої галузі [30, с. 25].

Сільське господарство повільніше, ніж інші, адаптується до мінливих економічних і технологічних умов. Через це їм важко швидко переключитися на виробництво іншої продукції залежно від потреб ринку. Використовуючи природні та біологічні фактори виробництва, сільськогосподарські товаровиробники повинні враховувати об’єктивно діючі закони природи та нести додаткові витрати на відновлення родючості ґрунтів, збереження чистоти навколишнього середовища, забезпечення розвитку рослин і життєдіяльності тварин.

Значна залежність агропродовольчої галузі від природно-кліматичних умов є ще однією об’єктивною та складною проблемою, яка призводить до нестабільності фінансово-економічного становища сільськогосподарських товаровиробників, а також вимагає участі держави у підтримці нормальних умов відтворення в аграрному секторі. Крім того, виробничий процес у сільському господарстві часто тісно пов’язаний з місцем існування людини, що також характеризує цю сферу діяльності та потребує певної державної допомоги для підтримки нормальних умов життя населення.

Специфіка агропродовольчої галузі, пов’язана також із зовнішніми та внутрішніми факторами, зумовлює потребу в широкому асортименті мобільного обладнання, яке часто адаптоване до несприятливих умов експлуатації (підвищена вологість, забруднення, перевантаження тощо). Однак ці несприятливі фактори скорочують термін служби обладнання, створюють додаткову потребу в ресурсах для його ремонту та оновлення, зменшують можливості впровадження досягнень науково-технічного прогресу [17, с. 49].

Техніко-технологічна відсталість сільського господарства є гальмом для всього агропродовольчого сектору економіки і перешкоджає ефективному розвитку спеціалізації та кооперування, агропромислової інтеграції та концентрації виробництва. Для подолання техніко-технологічної відсталості сільського господарства потрібні значні капіталовкладення. Тут також виникає проблема у зв'язку зі специфікою сільськогосподарського виробництва.

Тривалість технологічного процесу, невідповідність витрачених витрат і отриманої продукції, а потім – доходу від її реалізації зумовлюють об’єктивну додаткову потребу у фінансових ресурсах для забезпечення безперебійного відтворювального процесу в АПК. Водночас надання кредитних ресурсів сільськогосподарському виробництву є проблематичним, оскільки сільгоспвиробники не мають належної заставної бази.

Отже, об’єктивна нестача коштів у сільськогосподарських товаровиробників для забезпечення виробничого процесу зумовлює об’єктивну нестачу коштів у організацій, що обслуговують сільське господарство: агрохімічних, меліоративних, транспортних, ремонтних, ветеринарних тощо. Крім того, сезонність сільськогосподарського виробництва призводить до сезонності. виробництво в сферах послуг агропродовольчої галузі, що також створює додаткові потреби у фінансових, матеріальних і людських ресурсах у певні сезони.

Нестача коштів у сільгоспвиробників призводить до проблем у

відносинах з підприємствами агропродовольчої галузі, які здійснюють первинну переробку та зберігання продукції.

Крім того, сезонність сільськогосподарського виробництва та його залежність від природно-кліматичних умов, а також фінансові проблеми сільгоспвиробників спричиняють проблеми на переробних підприємствах агропродовольчої галузі, що потребує додаткових складських приміщень та фінансових ресурсів. Отже, державна підтримка є однією з найосновніших форм державного регулювання агропромислового комплексу [35, с. 32].

На думку ряду авторів, державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників – це система заходів, спрямованих на виплату коштів з державного бюджету безпосередньо сільськогосподарським товаровиробникам з метою прямого збільшення їх доходів.

Проте в умовах глобалізації економіки, посилення тиску міжнародного ринку на вітчизняних агровиробників та необхідності підвищення їх конкурентоспроможності порівняно з іноземними агровиробниками поняття державної підтримки має бути розширене.

Сільське господарство є однією з найважливіших галузей вітчизняної економіки в сучасних умовах. Через підвищену вразливість до дії різноманітних негативних факторів нестабільності сільське господарство потребує певної державної підтримки. Тому одним із факторів успішного розвитку сільського господарства є державна підтримка (її ефективна реалізація сприяє прискоренню зростання виробництва сільськогосподарської продукції та підвищенню конкурентоспроможності галузі) [36].

Сьогодні фінансування більшості сільськогосподарських підприємств можна визнати незадовільним. Багато сільськогосподарських підприємств не можуть реалізувати принцип самофінансування не тільки розширеного, а й простого відтворення, що робить галузь інвестиційно непривабливою. Державна підтримка на державному та регіональному рівнях є одним із факторів успішного розвитку сільського господарства.

Програми бюджетної підтримки в Україні страждають від постійного

недофінансування; а правила розподілу бюджетних ресурсів для кожної програми підтримки зазвичай затверджуються щорічно та часто змінюються з року в рік (тобто сільгоспвиробники часто не отримують підтримки, коли вони її гостро потребують). Також необхідно враховувати корупцію, наявність обмежень та ускладнень у доступі до програм бюджетної підтримки сільгоспвиробників. Світовий досвід переконує, що основою створення раціонального та сталого, економічно збалансованого сільськогосподарського виробництва є адресна державна підтримка.

На сьогодні у сфері державної підтримки агропромислового комплексу України визначено такі основні напрями: розробка та реалізація різноманітних програм розвитку сільського господарства; підтримка сільгоспвиробників шляхом надання дотацій, субсидій та субсидій; надання позик і кредитів виробникам на пільгових умовах; страхування агросектору; розвиток зернового потенціалу [54, с. 59-60].

Рис. 3.11. Механізм державної підтримки аграрної сфери

Державна підтримка являє собою комплекс різноманітних важелів та інструментів пільгового фінансування найбільш вразливих підприємств і галузей агропромислового комплексу і є невід'ємною частиною державного регулювання.

Розвитку агропромислового комплексу сприяє вдосконалення державної

підтримки. Реалізувати його необхідно з урахуванням специфіки регіональної ситуації та фінансових можливостей бюджету.

На сьогодні державна підтримка шляхом надання субсидій, дотацій та субсидій реалізується недостатньо ефективно. Тому що сільгоспвиробники або не отримують фінансових ресурсів через брак коштів, або отримують їх із значним запізненням [5]. Порядок отримання категорії державної підтримки, порядок подачі документів для отримання субсидій є складним та незрозумілим для підприємства.

Державну підтримку слід переорієнтувати з сільськогосподарського виробництва на підтримку окремих проектів, визначених заздалегідь відомими категоріями, які забезпечують їх високу ефективність. Держава має сприяти зниженню процентних ставок за кредитами, забезпечити рівні умови діяльності в усіх регіонах України через ефективнішу податкову політику, переглянути транспортні тарифи для сільгоспвиробників та заохотити їх створювати власну дистриб'юторську інфраструктуру, що сприятиме зменшенню посередників у сільському господарстві та наблизитися до світових моделей розвитку агропромислового комплексу.

У світовій практиці в країні має бути створений повний цикл сільськогосподарського виробництва за активної державної підтримки. Участь держави у забезпеченні більш сприятливих умов для агропромислового комплексу зумовлена тим, що існуюча в країні система кредитування спрямована на галузі з високою оборотністю капіталу та високою рентабельністю. Специфіка сільського господарства та інших галузей агропромислового комплексу, їх складне фінансово-економічне становище, а також високі процентні ставки за кредитами не дозволяють сільськогосподарським товаровиробникам брати участь на ринку кредитних ресурсів нарівні з іншими галузями економіки. національна економіка. Для підприємств агропродовольчого сектору економіки система кредитування на сучасному етапі має передбачати пільгове кредитування [23, с. 14].

Важливою передумовою розвитку агропродовольчої галузі є залучення

інвестиційних коштів. Враховуючи специфіку агропродовольчого комплексу, для залучення інвестицій у цю сферу виробництва необхідна державна підтримка. Це має відобразитися у створенні законодавчих та регуляторних механізмів, які регулюють відносини між компаніями, у розвитку механізмів страхування інвестицій та у створенні системи ефективності, яка забезпечує привабливість інвестицій в агропродовольчий сектор.

Наступним заходом державної підтримки є субсидування процентної ставки за кредитами для сільськогосподарського виробництва. Частина процентної ставки сплачується з бюджетних коштів, останні сплачує виробник. Кредити видаються на ринкових умовах, що підвищує ефективність даної програми та не порушує механізми функціонування ринку. При цьому підтримуються найбільш ефективні виробники та збільшуються виплати кредитів.

З метою подолання негативних моментів пропорційного розподілу бюджетних коштів в останні роки реалізується принцип розподілу бюджетних коштів за ефективно працюючими сільськогосподарськими підприємствами. Кошти субсидій і дотацій, фонду пільгових позик і фонду лізингу в основному спрямовуються в потужні сільськогосподарські підприємства, які здатні забезпечити свою прибутковість. Проте нині, як правило, фінансово стійкими є ті господарства, які у дореформений період мали потужну матеріально-технічну та соціальну базу, швидше за інших адаптувалися до ринку, зберегли кваліфіковані кадри та відновили платоспроможність [29, с. 37-38].

Тому концентрація коштів державної підтримки на провідних аграрних підприємствах суперечить завданням відновлення платоспроможності більшості аграрних підприємств та виведення їх із економічної кризи, а також принципу оптимізації економічної ефективності. Водночас багато слабких господарств за 1 грн державної підтримки можуть отримати вищу віддачу, ніж провідні господарства, за умови створення необхідних умов. Водночас механічний перерозподіл коштів держпідтримки на користь слабких агропідприємств і пролонгування їхніх боргів не принесе позитивних

результатів.

Слід мати на увазі, що в цих господарствах часто немає кваліфікованих, ініціативних керівників та спеціалістів, здатних організувати інноваційне виробництво та сучасний маркетинг. Тому слід зазначити, що державні органи, залежно від рівня своєї компетенції, можуть і повинні в тій чи іншій формі брати участь у державному регулюванні та розвитку агропромислового виробництва шляхом надання державної підтримки підприємствам агропродовольчого комплексу України.

Отже, враховуючи складність проблем державної підтримки та необхідність забезпечення, виходячи із соціально-політичних та економічних умов, балансу між податковим, фінансово-кредитним регулюванням, а також ціновим регулюванням з урахуванням вимог ринку та інших чинників, спец. слід звернути увагу на рівень компетентності керівних органів аграрного та харчового секторів, готовність організацій прийняти встановлені правила та використовувати надані їм можливості, а також наявність і правильне використання наявних державні ресурси. Усе це потребує наукового підходу до питань державного регулювання та підтримки підприємницьких структур агропродовольчого сектору економіки.

3.2. Місцеві програми підтримки аграрної сфери в територіальних громадах

Рішенням обласної ради Черкаської області затверджено «Програму підтримки розвитку сільськогосподарських кооперативів та сімейних фермерських господарств у Черкаській області на період до 2027 рок»

Одним із пріоритетних напрямків розбудови аграрного сектору економіки області є розвиток сільськогосподарських кооперативів (далі – кооперативи). Зважаючи на те, що Україна є потужною аграрною країною, розвиток кооперації сприятиме вирішенню питання продовольчої безпеки і

розвитку сільських територій [65, с. 53].

Всього в області зареєстровано 116 сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів / 1 сільськогосподарський кооператив, з них діючих 58. За видом діяльності вони поділяються на: 5 - переробних, 4 - заготівельно-збутових, 43/1 - багатофункціональних та 5 - інших.

Таблиця 3.1.

Кількість сільськогосподарських обслуговуючихкооперативів /сільськогосподарських кооперативів

Райони	Кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів /сільськогосподарських кооперативів	
	станом на 01.01.2023	з них діючі
Звенигородський	32	15
Золотоніський	16	0
Уманський	25/1	7
Черкаський	43	36
Всього	116/1	58

Проте за обсягом та якістю послуг, що надаються, існуючі кооперативи не задовольняють зростаючих потреб сільськогосподарських товаровиробників та їх споживачів. Нарешті, значна частина сільськогосподарської продукції повсякденного вжитку – картоплі, інших овочів, фруктів, молока та м’яса – виробляється в особистих селянських, фермерських господарствах та фізичними особами – сільськогосподарськими товаровиробниками, які не мають налагоджених каналів реалізації такої продукції [59].

В області нараховується 201 тис. особистих селянських господарств (домогосподарств). В обробітку господарств населення сконцентровано 282 тис. га сільськогосподарських угідь (ріллі) або 23% від загальної посівної площі. Господарства населення займають високу питому вагу у загальному показнику виробництва.

У 2022 році цією категорією господарств вироблено 22,4 % валової

продукції сільського господарства у 2021 – 19,5 %, 2020 – 23,5 %, 2019 – 19 %; 2018 – 20,2 %

Господарства населення стали основними виробниками найбільш трудоємких (затратних) культур: картоплі, овочів, плодів і ягід та тваринницької продукції.

У 2022 році господарствами населення вирощено: 580,7 тис. тон зерна (16% валового збору області), олійних культур 100,9 тис. тон (9%); овочів 314,6 тис. тон (83%); картоплі 925,8 тис. тон (97%); плодів та ягід 38,1 тис тон (80%).

На 01.01.2023 у господарствах населення утримувалося 23,4 тис. голів великої рогатої худоби (18,3% від загальної чисельності усіх категорій господарств), у тому числі корів 17,0 тис. голів (28,4 %), 109,9 голів свиней (35,7%), овець та кіз 20,7 тис. голів (84,5 %) та 4738,3 тис. голів птиці (19,4%) [59].

Разом з тим, у господарствах населення станом на 01.01.2023 спостерігається спад поголів'я великої рогатої худоби на 4,8 тис. голів або 17% у порівнянні до відповідного періоду минулого року, у тому числі корів – на 2,1 тис. голів, або на 11 відсотків, свиней зменшилося на 8,9 тис. голів, або на 7,5 % та овець і кіз на 0,8 тис. голів, або на 3,7 відсотка.

У 2022 році цією категорією господарств вироблено 120,1 тис. тон молока (27,2% від загальнообласного показника), 310,3 млн. шт. яєць (42,5%), реалізовано на забій худоби та птиці в живій вазі – 40,6 тис. тон (9,5%).

У результаті значна частина вирощеної сільськогосподарської продукції, особливо у віддалених від передмістя селах, йде на корм худобі або використовується, але частина потрапляє до кінцевих споживачів через посередників або продається фермерами на стихійних ринках.

У зв'язку зі значною кількістю особистих селянських, фермерських та сімейних фермерських господарств (далі «ФСФ») та фізичних осіб – сільськогосподарських товаровиробників доцільно сприяти формуванню кооперативного сегменту аграрного ринку за їх безпосередньої участі, що

зумовлено слабка матеріальна база кооперативів, ПФХ, відсутність кваліфікованих кадрів – організаторів кооперативного руху та недостатнє усвідомлення селянами переваг об'єднання зусиль на умовах кооперації для подальшого розвитку.

В області в умовах загострення конкуренції на аграрному ринку перед фермерами, фермерськими та сімейними фермерськими господарствами, а також фізичними особами – сільгоспвиробниками постає проблема реалізації вирощеної продукції, що досягається шляхом підтримки створення прозорого постачання , інфраструктура закупівель і продажів на основі співпраці та її інтеграції з компаніями роздрібної торгівлі, харчової та переробної промисловості може бути вирішена. Зростання цін на енергоносії, сільськогосподарську техніку, добрива та корми, низький рівень закупівельних цін, відсутність стабільних і надійних каналів збуту сільськогосподарської продукції роблять її виробництво збитковим. Водночас завдяки поєднанню економії на масштабах і нижчих витрат ціни на продукцію кооперативів і сімейних ферм є більш прийнятними в особистих селянських господарствах порівняно з високопродуктивними сільгоспвиробниками [59].

У кооперативах та сімейних господарствах більше умов для виробництва екологічної, екологічно чистої продукції тваринництва та рослинництва, у споживанні якої зростає зацікавленість населення. З метою вирішення вищезазначених проблем та збереження позитивних тенденцій попередніх років розроблено програму підтримки розвитку сільськогосподарських кооперативів та сімейних фермерських господарств Черкаської області на період до 2027 року (далі – програма).

Програма спрямована на реалізацію пункту 3 напряму «Розвиток сільських територій» Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 08.05.2020 № 695, стратегії розвитку Черкаської області на 2021-20 роки ради від 09.11.2020 № 38-9/VII, річні програми економічного і соціального розвитку Черкаської області. Метою програми є покращення соціально-економічних та

організаційних умов для створення та розвитку кооперативів, СФФ, сталої системи їх підтримки, забезпечення прямого доступу до організованого сільськогосподарського ринку та підвищення рівня зайнятості та добробуту населення. сільське населення [59].

Досягнення цієї мети можливе шляхом орієнтації на потенційного члена кооперативу чи фермерського господарства та його кваліфікованої підготовки, що включає комплексне вивчення ринку, цінової політики, а також системи просування та оптимізації каналів збуту продукції кооперативу чи фермерського господарства.

Цілями програми є:

- Здійснення організаційного забезпечення створення та розвитку сільськогосподарських кооперативів та фермерських господарств області;

- Покращення матеріально-технічної бази кооперативів і фермерських господарств.

Реалізація Програми сприятиме економічному зростанню сільського господарства, зміцненню продовольчої безпеки регіону, створенню конкурентного середовища на регіональному аграрному ринку та збільшенню інвестицій у розвиток кооперації та сільськогосподарського виробництва в цілому.

Успішний розвиток і функціонування кооперативів і фермерських господарств в області полягає в наданні організаційно-методичного та фінансового забезпечення, що забезпечує збільшення обсягів виробленої сільськогосподарської продукції, сприяє реалізації потенціалу аграрного сектора економіки. і підвищує її конкурентоспроможність.

Цей варіант найбільше залежить від соціально-економічної ситуації в країні та гарантує досягнення параметрів продовольчої безпеки як регіону зокрема, так і держави в цілому.

Програма фінансується з обласного бюджету, а саме за рахунок невикористаного залишку субвенції Європейського Союзу, яка надійшла 1 січня 2023 року на спецрахунок обласного бюджету після завершення проекту

«Створення обласного навчально-практичного центру». на розвиток багатофункціональних кооперативів, сільськогосподарських кооперативів за рахунок джерел, не заборонених чинним законодавством» утворено згідно з порядком використання коштів, встановленим у розділі VI Програми.

Черкаською обласною радою 22.12.2023 (рішення № 22-6/VIII) прийнято Програму підтримки розвитку сільськогосподарських кооперативів та сімейних фермерських господарств у Черкаській області на період до 2027 року. Програма спрямована на вирішення питання продовольчої безпеки та розвитку сільських територій та задоволення зростаючих потреб споживачів у сільськогосподарській продукції.

Метою програми є покращення соціально-економічних та організаційних умов для створення та розвитку кооперативів та сімейних фермерських господарств, створення сталої системи їх підтримки, забезпечення прямого доступу до організованого сільськогосподарського ринку та підвищення зайнятості та процвітання сільського населення. населення .

Основними завданнями програми є:

- забезпечення організаційної підтримки створення та розвитку сільськогосподарських кооперативів та сімейних фермерських господарств на території області;

- покращення матеріально-технічної бази кооперативів та сімейних підприємств.

Програма фінансується з обласного бюджету та гранту Європейського Союзу. Бюджетні кошти спрямовуються на часткове відшкодування вартості обладнання, садивного матеріалу та худоби для його діяльності.

Програма підтримки та розвитку агропромислового комплексу Черкащини на період до 2028 року спрямована на підтримку сільськогосподарських товаровиробників, фермерських господарств, сімейних фермерських господарств та власників особистих селянських господарств.

3.3. Рекомендації з удосконалення публічного управління розвитком аграрної сфери на місцевому рівні

Ринкові перетворення та подальший конкурентоспроможний розвиток аграрного сектора економіки України вимагають чіткого визначення особливої ролі держави у постійному вдосконаленні та, загалом, створенні сприятливого інституційного середовища, яке поєднує взаємодоповнюючі компоненти для вирішення передусім економічних, соціальних та екологічних проблем, забезпечення продовольчої безпеки держави та розвитку експортного потенціалу України [61, с. 11].

Вирішення цього надзвичайно важливого завдання полягає насамперед у розробці досконалої системи державного управління аграрним сектором, визначенні його суб'єктів та об'єктів, завдань, функцій і повноважень відповідних державних і недержавних інституцій, порядку для застосування ефективних ринкових механізмів державного регулювання соціально-економічних процесів, зокрема визначення та застосування певних стимулів, заборон та обмежень, створення відповідних захисних заходів, що виключають поширення негативних явищ тощо.

Розвиток системи державного управління у цій важливій і складній сфері України має носити еволюційний характер і розвиватися відповідно до ситуаційних змін, послідовно вдосконалюватися з урахуванням рівня соціально-економічного розвитку, світових і національних тенденцій, шляхів і етапів досягнення поставлених цілей, тощо.

Вирішальним фактором має стати спрямування зусиль на виконання завдань державної аграрної політики, дотримання її принципів і пріоритетів, які мають повною мірою відповідати Конституції України, головним у цьому плані є соціальна спрямованість аграрна економіка, захист прав власності та управління, збереження земель, екологічна безпека, справедливий розподіл суспільного багатства тощо. Дієздатний центральний орган виконавчої влади з відповідною інфраструктурою в центрі та регіонах має організовувати та

відповідати за правильний розвиток, відповідність та ефективність державної політики у сфері аграрної економіки та розвитку сільських територій за прикладом розвинутих країн та забезпечувати необхідне наукове та кадрове забезпечення конкурентоспроможного розвитку сільського господарства з широким використанням механізмів державно-приватного партнерства та саморегулювання ринкових відносин [64, с. 122].

Світова практика також свідчить про доцільне поєднання державного управління аграрним сектором економіки та окремими взаємопов'язаними напрямками розвитку села, зокрема охороною та збереженням ґрунтів, землеустроєм, поліпшенням земель, водовідведенням, зайнятістю села, охороною навколишнього середовища в сільськогосподарському виробництві, лісовому господарстві. та рибного господарства тощо, що залишається надзвичайно актуальним для вдосконалення енергосистеми України загалом.

Поки що вітчизняний аграрний сектор відзначається нестабільним і незбалансованим розвитком, низьким рівнем пропозицій продуктів харчування для населення, невисокою ефективністю, посиленням соціальних та екологічних проблем на сільських територіях тощо. Це вказує на незадовільне інституціональне забезпечення державного управління важливою сферою соціально-економічного життя країни.

За роки незалежності України завдяки проведеним ринковим перетворенням формувався і розвивався вітчизняний аграрний сектор. Найважливішими з них були приватизація державних сільськогосподарських, переробних і обслуговуючих підприємств, реорганізація колишніх колгоспів, міжгосподарських та інших підприємств і організацій, створення принципово нових підрозділів агропромислової діяльності ринкового типу. на їх основі формування інфраструктури аграрного ринку та конкурентного середовища. Із запровадженням у ринковій економіці механізмів цінового та податкового регулювання, державних програм підтримки окремих галузей економіки, заходів щодо розвитку кредитування створено сприятливі умови для активізації зовнішньоекономічної діяльності, заходів щодо розвитку

українського села та села. створено території тощо [25, с. 21].

Україна стала членом Міжнародної продовольчої та сільськогосподарської організації (ФАО ООН), приєдналася до Світової організації торгівлі (СОТ) та багатьох інших міжнародних асоціацій та асоціацій, де значна увага приділяється питанням розвитку сільських територій. Такі складні процеси вимагали досконалого наукового обґрунтування для підготовки численних законодавчих і нормативних актів, організації системи контролю за дотриманням їх вимог на всій національній території, проведення технічних обговорень і переговорів з різними міжнародними та вітчизняними інституціями, створення громадських об'єднань сільськогосподарських товаровиробників та інших недержавних організацій, здійснення низки інших організаційних, адміністративно-контрольних, економічних, соціальних, екологічних, наукових, кадрових та інших функцій країни.

На думку авторів, така робота в цей період проводилася переважно на належному комунікаційному рівні центральним органом виконавчої влади. Водночас на розвиток аграрного сектору економіки України постійно впливають численні зовнішні та внутрішні фактори. На цьому етапі перед органами державного управління постають принципово нові, не менш важливі, складні та відповідальні завдання регулювання масштабних процесів, які останнім часом проявилися в аграрному секторі та суттєво змінюють не тільки характер соціально-економічних та екологічних проблем,, але водночас поява нових, специфічних, у тому числі загрозливих тенденцій [33, с. 54].

Участь України в міжнародних організаціях, необхідність виконання Угоди про євроасоціацію та інші обставини вимагають дотримання узгоджених ними принципів, критеріїв та відповідної ідентичності сталого розвитку, а також розширення інтеграційних процесів в аграрному секторі, що залишається важливим завданням для політиків, законодавців, державних службовців, органів місцевого самоврядування, науковців та безпосередніх учасників аграрного ринку. Дослідження науковців також показують, що,

незважаючи на всі відмінності, немає жодної країни з розвиненим агропромисловим виробництвом у чистому вигляді, де б повністю панували ринкові сили.

Україна має розвинуту аграрну сферу, здатну не тільки повністю забезпечити населення країни продуктами харчування, а й створити активну позицію країни на міжнародних ринках ряду важливих сільськогосподарських і продовольчих товарів. Завдяки традиційно потужному продовольчому експорту Україна є одним із гарантів продовольчої безпеки у світі. До повної війни Україна входила до п’ятірки найбільших експортерів зерна у світі за обсягом експорту. Україна постачала 10% світового експорту пшениці, понад 14% кукурудзи та понад 47% соняшникової олії. Наразі завдяки допомозі партнерів Україна залишається важливим постачальником на світових ринках зерна та соняшникової олії, на яку припадає понад 10% міжнародної торгівлі. У 2023 році 16,1 млн тонн пшениці було експортовано до 65 країн світу, 26,2 млн тонн кукурудзи – до 80 країн світу, 5,7 млн тонн соняшникової олії – до 130 країн [62].

Водночас військові дії, які відбуваються в Україні внаслідок широкомасштабної агресії Російської Федерації 24 лютого 2022 року, призвели до погіршення продовольчої безпеки в Україні, зокрема через порушені логістичні ланцюги, зруйновану інфраструктуру , ферм і виробництв, а також зниження кількості продуктів харчування, вироблених на підприємствах. Станом на червень 2024 року прямі збитки, завдані агропромисловому комплексу України, становлять $8,7 млрд (збитки від знищення та пошкодження сільгосптехніки складають понад $4,7 млрд; збитки від знищення та розкрадання виробленої продукції оцінюються в $1,9 млрд). мільярд). Непрямі збитки агропромислового комплексу оцінюються в 40,3 млрд дол.

У результаті, за оцінками ФАО, сільські домогосподарства в Україні зазнали збитків приблизно на 2,25 мільярда доларів США. З них близько 1,26 мільярда доларів США. У США збитки рослинництву склали 0,98 мільярда

доларів США - тваринництво. В Україні через війну припинили або скоротили виробництво 25% сільськогосподарських господарств, у прифронтових районах – 38%

Основними викликами та обмеженнями для аграрної сфери України в умовах повної війни є:

- Відсутність фінансових ресурсів для стабільного функціонування сільськогосподарських товаровиробників, зокрема через підвищення собівартості продукції. У 2022 році 21% компаній у секторах сільського, лісового та рибного господарства зафіксували чистий збиток (2021: 11%). Рентабельність усіх видів діяльності у 2022 році склала 14,1% (2021: 37,8%). Обсяг капітальних інвестицій у сільське, лісове та рибне господарства у 2022 році становив 51 439 млн грн, що на 26,1% менше порівняно з 2021 роком.

- Спрощення процесів сільськогосподарського виробництва, зменшення використання добрив та пестицидів, що призводить до зниження врожайності сільськогосподарських культур та погіршення якісного складу земель. Відсутність фінансів і необхідність значної економії призвели до зменшення кількості внесених добрив на 50-60 %.

- Поглиблення кризи у тваринництві, зокрема в м'ясо-молочній промисловості. У січні 2024 року поголів’я великої рогатої худоби в усіх категоріях господарств України становило 2233,60 тис. голів, що на 3,3% менше, ніж у січні 2023 року, у тому числі корів – 1290,20 тис. (-4,9%). Близько 29% тварин утримуються на фермах і 71% – в особистих господарствах. За минулий рік поголів’я великої рогатої худоби в господарствах скоротилося на 29,5 тис. голів (-3,2%), а корів – на 20,7 тис. голів (-5,5%). За минулий рік поголів’я великої рогатої худоби в господарствах населення скоротилося на 44 тис. голів (-3,3%), а корів – на 41,9 тис. голів (-4,6%).

- Дефіцит робочої сили в сільськогосподарському виробництві. В результаті бойових дій частина сільськогосподарських робітників і фермерів була змушена не тільки припинити свою господарську діяльність в аграрному секторі, але й залишити свої домівки. За даними ФАО, понад 150 000

фермерів/працівників продовольчої системи безпосередньо постраждали від війни та/або були змушені емігрувати. У скрутному становищі опинилися дрібні виробники, які вирощували сезонну продукцію та відігравали важливу роль у створенні робочих місць і доходів для сільського населення. Примусове переселення населення та призов чоловіків до збройних сил України призвели до нестачі робочої сили та збільшення навантаження на жінок.

- Руйнування інфраструктури виробництва, переробки та зберігання сільськогосподарської продукції та продуктів харчування. Противник цілеспрямовано знищує зерносховища, продовольчі склади та логістичну інфраструктуру та ускладнює експортні поставки українського зерна, що знижує доходи сільгоспвиробників, а у зв'язку зі складнощами зберігання врожаю через відключення електроенергії в осінньо-зимовий період 2022 року -2023, частина втрачена. Загальна місткість зруйнованих зерносховищ сягає 8,2 млн т, а пошкоджених зернових складів – 3,25 млн т ємності одночасного зберігання.

- Екологічні проблеми. Через бойові дії та мінування території у 2022 році сільгоспвиробники не змогли використати під посів до 30% полів (а це сягало 5 млн га); у 2023 р. непридатними для використання були 25% площ. Руйнування Каховської ГЕС також завдало значної шкоди земельним ресурсам та аграрному сектору [63].

Сучасна ринкова аграрна економіка у світі – це, насамперед, економіка регульованої та соціально орієнтованої економіки, в якій важлива роль держави у створенні сприятливих умов для ефективного функціонування аграрного ринку, забезпеченні належного продовольчого забезпечення населення підтверджується чисельність населення тощо.

Вирішення таких проблем досягається, насамперед, збалансованими відносинами між галузями, необхідним рівнем державної фінансової підтримки як виробників, так і споживачів продовольства, використанням різноманітних механізмів податкового, кредитного, митного, інвестиційного, цінового та. інноваційне та інші види державного регулювання, а також

страхування від природних і ринкових ризиків, які розробляються і впроваджуються переважно органами державного управління аграрним сектором за широкої участі самоврядних організацій [50].

Як правило, у багатьох розвинутих країнах такі механізми регулювання аграрного ринку стабільно функціонують протягом 5-7 років і за необхідності переглядаються. Така практика державного регулювання як одного з основних елементів державного управління, поряд із підприємницькою діяльністю, дає учасникам аграрного ринку впевненість у стабільності державної політики та прибутковості підприємств.

Наприклад, щодо державної бюджетної політики, на відміну від такої практики в Україні, постійно змінюються механізми або скасовуються не лише окремі важливі бюджетні програми, а й обсяги державної підтримки в цілому.

За останні роки практично зникли такі напрямки державної підтримки: підтримка сільськогосподарської кооперації, дорадча діяльність, розвиток оптових продовольчих ринків, здійснення цільових заходів щодо підвищення родючості ґрунтів, розвиток селекції в рослинництві та тваринництві, боротьба зі шкідниками. і хвороб рослин і тварин, організація виставок і торговельних бірж, підтримка розвитку лізингу для закупівлі сільськогосподарської техніки та племінних тварин та багато іншого, що не обмежується правилами СОТ і не спотворює цінову ситуацію на продовольчому ринку [55]. А такі важливі цільові програми державної підтримки, як часткове скорочення вартості запозичень, підтримка розвитку тваринництва, садівництва, виноградарства, ягідництва та хмелярства, малозабезпечених верств населення у закупівлі продуктів харчування та низка інших є за своєю суттю нестабільними. З метою забезпечення конкурентних переваг вітчизняного агровиробника шляхом вступу до СОТ Україна погодилася, що обсяг її державної підтримки може сягнути 3,4 млрд доларів (або майже 100 млрд грн за поточним курсом). Проте навіть близько таких обсягів підтримки не спостерігалося за один рік [68, с. 314].

Крім того, погіршення податкової складової державної політики щодо

сільськогосподарських товаровиробників у зв’язку зі скасуванням пільг зі сплати ПДВ та зміною механізмів сплати фіксованого сільськогосподарського податку, обсяг якого у попередні роки сягав 70 і більше відсотків від загального обсягу бюджетної підтримки, призвело до втрати одного стабільного і важливого фактора збереження оборотних коштів для організації підприємницької діяльності. Зміна механізмів та застосування додаткових видів оподаткування призвели до значного збільшення податкового навантаження та ускладнили механізми податкового регулювання в сільському господарстві, що суперечить проголошеним принципам дерегуляції в державі.

Особливо важливим було одночасне сприяння пільговому оподаткуванню сільськогосподарських товаровиробників, прозорості та повної сплати податків та можливості стати агросектором однією з найважливіших галузей економіки при складанні державного та місцевих бюджетів. Водночас, за різними оцінками, така зміна системи оподаткування сільгоспвиробників у складних сучасних умовах, швидше за все, сприятиме приховуванню податкових відносин [25, с. 193].

Натомість у розвинутих країнах функціонують потужні органи державного управління аграрним сектором як на рівні держави, так і на відповідних територіях, чим максимально сприяють вирішенню проблем розвитку аграрного сектора економіки та сільської місцевості. . Це підтверджує досвід побудови енергосистеми США, Франції, Німеччини, Великобританії, Канади, Нідерландів, Данії, Польщі, Литви [41, с. 33].

Отже, якщо повернутися до алгоритму формування системи державного управління аграрним сектором України, то стає зрозумілим, що з цієї системи практично випали її основні елементи – відсутність закону про державну аграрну політику, ліквідація Мінагрополітики та територіальних органів державного управління, з недостатнім зв'язком владних відносин з аграрною наукою, освітою, національними асоціаціями виробників, громадськими організаціями та іншими установами. Наявність таких розбіжностей, часті

зміни посад голів та державних секретарів відповідних міністерств, скорочення та заміна спеціалістів апарату протягом останніх років об’єктивно перешкоджали дотриманню принципу послідовності логічного вдосконалення. державної аграрної політики. За останні роки практично не прийнято жодного системного законодавчого акта щодо вдосконалення регулювання та поведінки учасників аграрного ринку, реалізації

Висновки до розділу 3

Отже, розбудова ефективної системи державного управління, особливо її фундаментальної складової – удосконалення механізмів державного регулювання аграрної економіки України, яка також перебуває в процесі складних перетворень, – неможлива без чіткого визначення теоретичних і практичних засад.

У сучасних умовах система державного управління аграрним сектором економіки та розвитком сільських територій потребує суттєвої модернізації на науково обґрунтованих засадах.

Проведені ринкові перетворення в аграрному секторі та створене інституційне середовище, особливо законодавча база, виявилися недостатніми для вирішення накопичених соціально-економічних та екологічних проблем сільського розвитку.

Тому назріла нагальна необхідність прийняття законодавчого акта про державну аграрну політику та прискорення повноцінного відновлення діяльності Міністерства аграрної політики та продовольства України з принципово оновленими функціями та повноваженнями, на яке разом з органами місцевого самоврядування покладено за реалізацію державної політики в аграрному секторі має відповідати.

ВИСНОВКИ

Сучасний аграрний бізнес – це складний технологічний комплекс, який використовує найпередовіші розробки мікробіології, біотехнології, ґрунтознавства, робототехніки тощо. Згідно з останніми дослідженнями провідних європейських організацій, процес урбанізації активно посилюється і до 2050 року частка міського населення може становити близько 70%.Ця тенденція змушує сільськогосподарські ринки створювати нову екосистему, яка об’єднує споживачів і виробників у складні багаторівневі системи, де споживчий попит стає рушійною силою розробки ряду готових харчових продуктів.

Системоутворюючим елементом сільськогосподарського комплексу останнім часом стало також рибне господарство. Останнім часом до аграрного сектору були включені й інші галузі. Новими елементами системи сільського господарства нашої країни стали лісове господарство, видобуток мінеральної води та деякі інші сфери діяльності.

Важко переоцінити роль аграрного сектора. Ця галузь займає стратегічне положення в економіці будь-якої держави, оскільки сільське господарство виступає як основна система виробництва, що забезпечує безперебійне постачання громадян продуктами харчування та товарами першої необхідності, без яких неможливе життя. Тому розвиток аграрного сектору можна розглядати як запоруку економічної безпеки держави.

Незважаючи на війну, Україні вдалося зберегти своє сільське господарство та залишитися світовим постачальником зерна. Молодий і обмежений ринок землі, який діяв майже рік до війни, знову відкрився, хоча і зі значно меншими обсягами торгів. Дивно, але в деяких регіонах центральної України ціни на землю суттєво зросли, що свідчить про те, що інвестори можуть зазирнути в минуле від невизначеності війни та побачити довгострокову цінність інвестування в українські сільськогосподарські землі, незважаючи на війну.

Законодавчо встановлена мінімальна ціна, ймовірно, запобігла падінню цін, позбавивши деяких землевласників можливості продавати землю, оскільки в охоплених війною регіонах важко знайти покупців за нинішньою мінімальною ціною. З іншого боку, мінімальна ціна підтримує ціни до наступного кроку дерегуляції ринку в 2024 році, який дозволить компаніям купувати сільськогосподарські землі.

Агропромисловий комплекс є однією з найбільших і найважливіших галузей економіки області. Протягом останніх п’яти років сільське господарство Черкаської області характеризується рентабельністю. За обсягами виробництва сільськогосподарської продукції на душу населення Черкаська область посідає друге місце в Україні. За обсягом виробництва сільськогосподарської продукції в загальнодержавному обсязі область посідає четверте місце серед областей України. За останні роки в області забезпечено продовольчу безпеку населення. Виробництво зерна, картоплі, овочів, масла, м'яса, молока та яєць перевищує потреби населення у споживанні цих сільськогосподарських продуктів. При цьому потреба населення в продуктах харчування в основному задовольняється за рахунок власного виробництва.

Показниками ролі аграрного сектора є також відсоток зайнятого в сільському господарстві активного населення та частка в структурі валового внутрішнього продукту. Ці параметри відображають рівень сільськогосподарського виробництва. Вони змінюються щороку залежно від ряду факторів, включаючи глобальну економічну політику та рівень державної підтримки сільського населення.

Рекомендації органам державної влади та місцевого самоврядування щодо теми зустрічі:

1. Оскільки аграрний сектор стає більш технологічним та наукомістким, необхідно створювати наукові лабораторії для аграрного сектору як на самих підприємствах, так і в наукових організаціях та університетах.

2. Для імпортозаміщення в аграрному секторі необхідно розробити програму фінансової підтримки наукомістких виробництв, таких як тепличне

господарство та морські культури.

3. Для створення великого експортного центру необхідно створити велику портову інфраструктуру з глибоководним портом.

4. З метою стимулювання нових наукових розробок необхідно створити механізми фінансової підтримки наукових досліджень в університетах і наукових організаціях промисловими партнерами та надати податкові пільги чи пільги промисловим партнерам.

5. Потрібна цілеспрямована підтримка молодих компаній-початківців в аграрному секторі.

6. Необхідно переглянути програми професійної підготовки спеціалістів аграрної галузі та включити до навчальних планів навички використання цифрових технологій у сільському господарстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аграрний і сільський розвиток для зростання та оновлення української економіки : наукова доповідь / за ред. чл.-кор. НАН України Бородіної О.М., д-ра екон. наук Шубравської О.В.; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Київ, 2018. 152 с.

2. Аграрний сектор України: тенденції, суб'єкти, перспективи реформування / Інститут стратегічних досліджень «Нова Україна» URL: http://newukraineinstitute.org (дата звернення: 13.10.2024).

3. Аграрний устрій в Україні: наукове видання / за ред. Ю. О. Лупенка, М. Ф. Кропивка. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2017. 64 с.

4. Агропромисловий комплекс України. Економіко-правова бібліотека. URL: http://www.vuzlib.su/rps/210.htm (дата звернення: 13.10.2024).

5. Безугла Л. С. Соціально-економічні функції держави щодо розвитку малого та середнього підприємництва в Україні. URL: https://cutt.ly/3OY7iqu (дата звернення: 13.10.2024).

6. Вернюк Н. О., Дяченко М. І. Регулювання інноваційного розвитку аграрного сектору України. *Ефективна економіка.* 2021. № 4. URL: http://surl.li/mgfck (дата звернення: 13.10.2024).

7. Гайдуцький П. І. Аграрна реформа Л. Д Кучми в Україні. Київ: ТОВ «Інформаційні системи, 2015. 448 с.

8. Германюк Н. Інноваційний розвиток та управління в аграрному секторі України. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління.* 2017. №4 (09). С. 37–41.

9. Гладій М. В., Лузан Ю. Я. Аграрні трансформації та селянські господарства в системі продовольчої безпеки України. *Економіка АПК.* 2020. № 5. С. 6-21.

10. Господарський кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР),* 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15 (дата звернення: 13.10.2024).

11. Гришова І. Ю. Трансформація галузевої структури підприємств аграрної економіки України. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії.* 2015. №2. С. 14–18.

12. Денисенко М. П., Новіков Д. В. Сучасний стан та перспективи розвитку сільського господарства України. *Агросвіт.* 2019. №12. С. 15-21.

13. Дідковська Л. І. Аналіз світових тенденцій поширення державно-приватного партнерства у зрошуваному землеробстві. *Економіка АПК.* 2019. № 7. С. 66–72.

14. Дудник О.В. Інвестиційні стратегії підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств. *Економіка АПК.* 2016. №5. С. 79–86.

15. Застрожнікова І. В. Вплив діджиталізації на кадрову політику в аграрному секторі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. №4. С. 77–81.

16. Захарченко В. І., Балахонова О. В. Обґрунтування побудови механізму управління інноваційним розвитком регіону. *Інноваційна економіка.* 2016. №7–8. С. 86–904.

17. Захарчук О. В. Сучасний стан та перспективи розвитку основних виробничих засобів сільського господарства. *Економіка АПК.* 2019. № 11. С.49-57.

18. Зінчук Т. О., Данкевич В. Є., Куцмус Н. М., Ковальчук О. Д. Соціально-економічні особливості ринкового обігу сільськогосподарських земель: вітчизняний та європейський досвід. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики.* 2017. С. 49–62.

19. Зоргач А. М. Формування результативної системи управління інноваційно-інвестиційною діяльністю сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК.* 2015. №8. С. 65–72.

20. Ільчук М. М., Коновал І. А. Ефективність інвестиційного процесу створення та функціонування високотехнологічного сільськогосподарського підприємства. *Економіка АПК.* 2015. №5. С. 55–61.

21. Котух К. Удосконалення принципів державного регулювання

аграрної сфери. *Підприємництво, господарство і право.* 2015. № 9. С. 32-35.

22. Кундєєва Г. О. Державне регулювання агропродовольчого ринку: підтримка споживача. *Інфраструктура ринку.* 2020. Вип. 40. С. 96–102.

23. Латинін М. А., Заскалкіна О. М. Перспективи розвитку механізмів державного регулювання інституціонального середовища в аграрному секторі економіки України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука».* 2017. № 10. С. 14–22.

24. Лівінський А. І. Державне управління у сучасній реновації аграрного виробництва. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 10. С. 51–55.

25. Лузан Ю. Я., Лузан О. Ю. Капіталізація аграрного сектору України. *Економіка АПК.* 2016. № 3. С. 21-29.

26. Лупенко Ю. О. Розвиток аграрного сектору економіки України: прогнози та перспективи. *Науковий вісник Мукачівського держав- ного університету.Серія: Економіка*. 2015. № 2 (2). С. 30–34.

27. Лупенко Ю. О. Стан та перспективи сталого розвитку сільських територій. *Сучасні проблеми та перспективи сталого розвитку сільських територій:* Зб. Матеріалів шістнадцятого конгр. вчен. економістів-аграрників та міжнар. наук.-практ. конференції, Київ, 1 червня 2017 р. / редкол.: Ю. О. Лупенко, П.Т. Саблук та ін. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2017. 386 с.

28. Матвеєва О. Ю. Європейська парадигма сталого розвитку територіальних громад: досвід для України. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія: Державне управління.* 2021. №1. С. 148–157.

29. Месель-Веселяк В. Я., Федоров М. М. Стратегічні напрями розвитку аграрного сектору економіки України. *Економіка АПК*. 2016. №6. С. 37–49.

30. Митяй О. В. Державне регулювання розвитку агроформувань в Україні. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Економіка і менеджмент.* 2017. №4. С. 20-25.

31. Модернізація державної політики розвитку аграрної сфери України: виклики, шляхи вирішення: монографія / Гадзало Я. М., Гладій М. В., Саблук

П. Т., Лузан Ю. Я. Київ: Аграрна наука, 2020. 400 с.

32. Надвиничний С. А. Галузева специфіка функціонування та розвитку аграрної сфери регіону. *Облік і фінанси.* 2015. № 1(67). С. 159–166.

33. Надвиничний С. А. Глобалізація як рушійна сила економічного розвитку аграрної сфери України. *Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил України*. 2015. № 20. С. 54–60.

34. Надвиничний С. А. Економічний розвиток аграрної сфери регіонів України в умовах глобалізації: теорія, методологія, практика : монографія. Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2018. 344 с.

35. Надвиничний С. А. Економічний розвиток аграрної сфери України на інноваційній основі. *Економічний аналіз.* 2018. № 28-4. С. 32–36.

36. Нестеров О. Війна, агро, ПДВ: що нового в сфері оподаткування. URL: https://www.ucab.ua/ua/pres_sluzhba/blog/oleg_nesterov/viyna_agro_pdv_scho_novogo_v_sferi_opodatkuvannya. (дата звернення: 13.10.2024).

37. Остапенко С. О. Теоретичні підходи до формування економічних засад державного регулювання аграрного сектору України. *Ефективна економіка.* 2021. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9586 (дата звернення: 13.10.2024).

38. Петрова Н.О., Нежевело В.В. Особливості державно-правового регулювання допомоги суб'єктам господарювання за рахунок державних та місцевих ресурсів у сучасних умовах в Україні та ЄС: порівняльний аспект. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2023. № 5. С. 421-425.

39. Петруха С. В. Державне антикризове регулювання аграрного сектору економіки України: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 521 с.

40. Пітель Н.Я. Проблеми розвитку експорторієнтованої діяльності аграрної сфери економіки України. *Агросвіт.* 2019. № 16. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/16_2019/5.pdf (дата звернення: 13.10.2024).

41. Поленкова М. В. Тенденції розвитку сільськогосподарських

підприємств у період структурних змін в аграрному секторі України. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2020. № 26. С. 42–47.

42. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР),* 2013, № 1, ст.1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text (дата звернення: 13.10.2024).

43. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15.09.1999 № 1045-XIV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР),* 1999, № 45, ст.397. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14#Text (дата звернення: 13.10.2024).

44. Програма підтримки розвитку сільськогосподарських кооперативів та сімейних фермерських господарств у Черкаській області на період до 2027 року. URL: https://ternotg.org.ua/wp-content/uploads/2024/01/Програму-підтримки-розвитку-сільськогосодарських-кооперативів-2027-року.pdf (дата звернення: 13.10.2024).

45. Профіль Черкаської області. URL: https://ck-oda.gov.ua/heohrafichne-polozhennya/ (дата звернення: 13.10.2024).

46. Публічне управління розвитком аграрної сфери: регіональний контекст: монографія / О. Руденкота ін. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2022. 327 с.

47. Публічне управління та національна безпека: монографія / А.М. Михненко та ін.; за ред. д-ра. іст. наук, проф. А.М. Михненка, та д-ра екон. наук, доц. Н.М. Грущинської. К.:НАУ, 2019. 328 с.

48. Радченко О. Державна підтримка сільського господарства України в період системних реформ. *Економічний дискурс.* 2016. № 2. С. 47-53.

49. Розвиток підприємництва і кооперації: інституціональний аспект: монографія / Лупенко Ю. О. та ін. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2016. 430 с.

50. Рябоконь В. П. Розвиток соціальної інфраструктури сільських територій. *Економіка АПК. 2016.* № 4. С. 56–65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2016_4_11 (дата звернення: 13.10.2024).

51. Саблук П. Т. Агроекономічні трансформації в Україні напрями та перспективи розвитку: монографія. Київ:ННЦ «ІАЕ», 2016. 378 с.

52. Саблук П. Т., Лузан Ю. Я. Аграрна політика та чинники її реалізації. *Економіка АПК.* 2019. № 10. С. 6-17.

53. Савельєва О. М. Предмет аграрного права України в умовах сталого розвитку: автореф. дис.... канд. юрид. наук: 12.00. 06. Харків, 2016. 220 с.

54. Сафонов В. В., Митяй О. В., Лагодієнко В. В., Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств як основний важіль сталого розвитку аграрної сфери. *Економічний часопис — XXI.* 2015, №155 (11-12). С. 59-62.

55. Сільське господарство та ринок сільськогосподарських земель України: вплив війни. URL: https://voxukraine.org/silske-gospodarstvo-ta-rynok-silskogospodarskyh-zemel-ukrayiny-vplyv-vijny (дата звернення: 13.10.2024).

56. Скопенко Н. С. Основні напрями подолання негативних тенденцій розвитку АПК України. URL: http://jrnl.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/download/294/283 (дата звернення: 13.10.2024).

57. Скрипнік В. В. Інноваційний розвиток аграрних підприємств України: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут».* 2021. № 20 URL: https://ela.kpi.ua/items/1e1ddd73-b004-4999-8227-dce22b3b8d5f (дата звернення: 13.10.2024).

58. Стоянова-Коваль С. С. Механізм державно-приватного партнерства як інструмент стабілізації інвестиційного процесу. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2016. № 6. С. 98-105.

59. Стратегія розвитку Черкаської області на період 2021-2027 роки. URL: https://strategy2027-ck.gov.ua/wp-content/uploads/2021/01/Strategiya-rozvytku-CHerkaskoyi-oblasti-2021-2027.pdf (дата звернення: 13.10.2024).

60. Студінська Г. Я. Вплив інновацій аграрної сфери на зміну секторальної структури національної економіки. *Формування ринкових*

відносин в Україні: Збірник наукових праць. 2023. №10 (269). С. 91-98.

61. Студінська Г. Я. Стратегічні підходи до функціонування АПК в умовах російсько-української війни. *Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць.* 2022. №9(256). С. 9-15.

62. Трофімцева О. (2022). Війна показала важливість агросектору. Як узяти нові висоти? URL: https://interfax.com.ua/news/blog/839762.htm. (дата звернення: 13.10.2024).

63. У НААН розрахували, скільки врожаю Україна втратить цього річ через війну: офіційний веб-сайт НААН. URL: http://www.iae.org.ua/presscentre/archnews/3366-u-naan-rozrakhuvaly-skilky-vrozhayu-ukrayina-vtratyt-tsohorich-cherez-viynu-komentar-mykoly- puhachova-superagronomcom.html (дата звернення: 13.10.2024).

64. Удова Л. О., Гаєвий А. Г. Розділ 1.9. Малий бізнес в аграрному секторі економіки України: проблеми та перспективи розвитку в умовах війни. *Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій.* 2022. С. 122-133.

65. Хожило І. І. Житлова політика як пріоритет розвитку територіальних громад України в умовах війни та післявоєнної відбудови. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права.* 2023. № 1. С. 53–57.

66. Цимбалюк І. О. Роль податків у забезпечені фінансової автономії органів місцевого самоврядування. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки: зб. наук. праць. Запоріжжя,* 2014. №2. С. 179–187.

67. Черкащенко А. Сучасний стан та перспективи розвитку «зеленої» економіки аграрного сектору України. *Věda a perspektivy.* 2023. № 4 (23). С. 52–61.

68. Шевчук Р., Кравчук І. Агротуризм як перспективний вид рекреації у післявоєнній відбудові України. *Scientific Collection «InterConf».* 2023. № 152. С. 314–320.

69. Щодо інституційних чинників підвищення ефективності використання потенціалу розвитку прикордонних сільських територій західних регіонів України. URL: https://niss.gov.ua/en/node/1474 (дата звернення: 13.10.2024).

70. Щуревич Л. М. Інноваційні перспективи в розвитку аграрного сектору в Україні. *Інвестиції: практика та досвід. Серія «Державне управління».* 2018. № 10. С. 101–105.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Система чинників економічного розвитку аграрної сфери

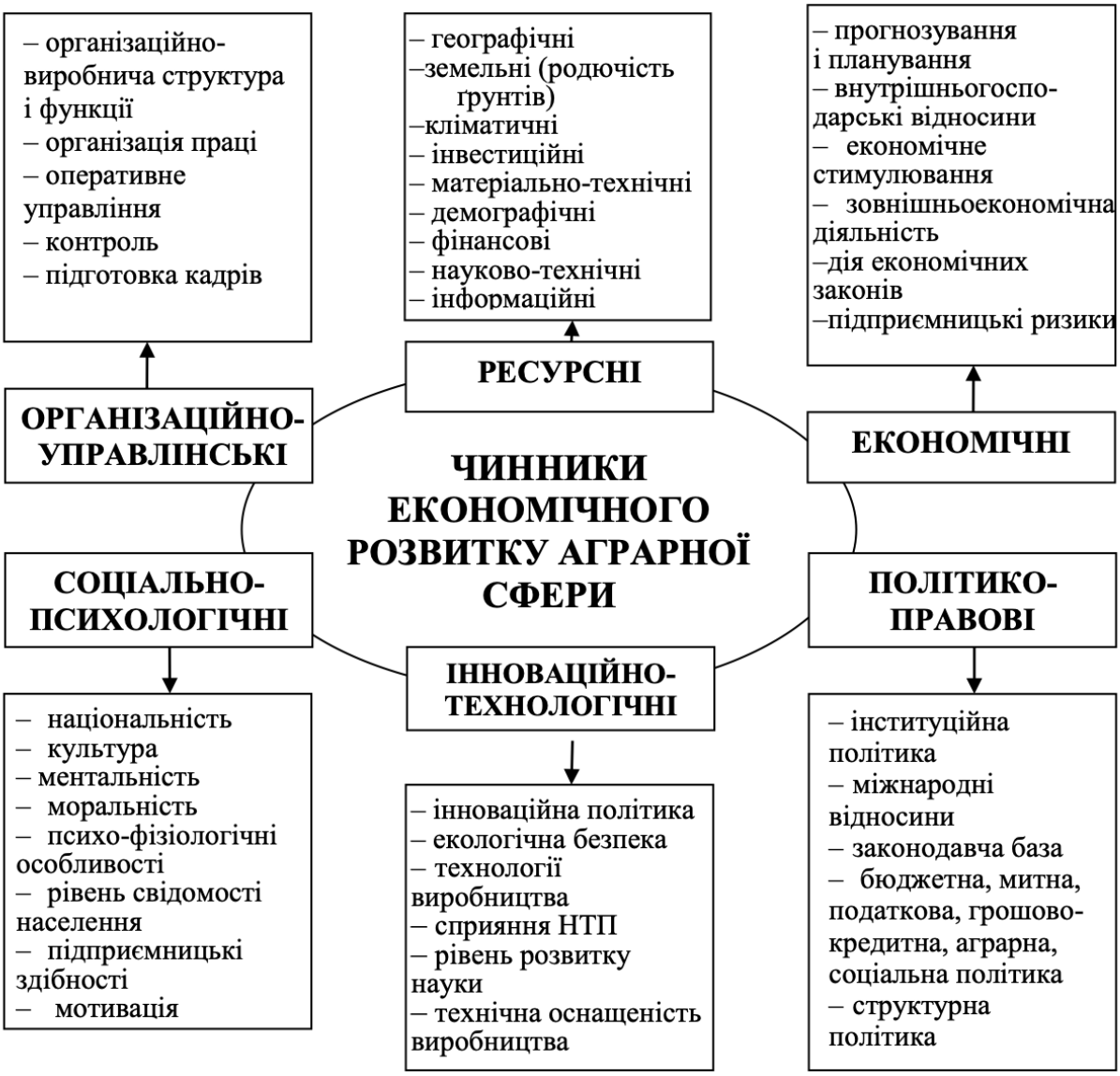

ДОДАТОК Б

Механізм реалізації стратегії економічного розвитку аграрної сфери

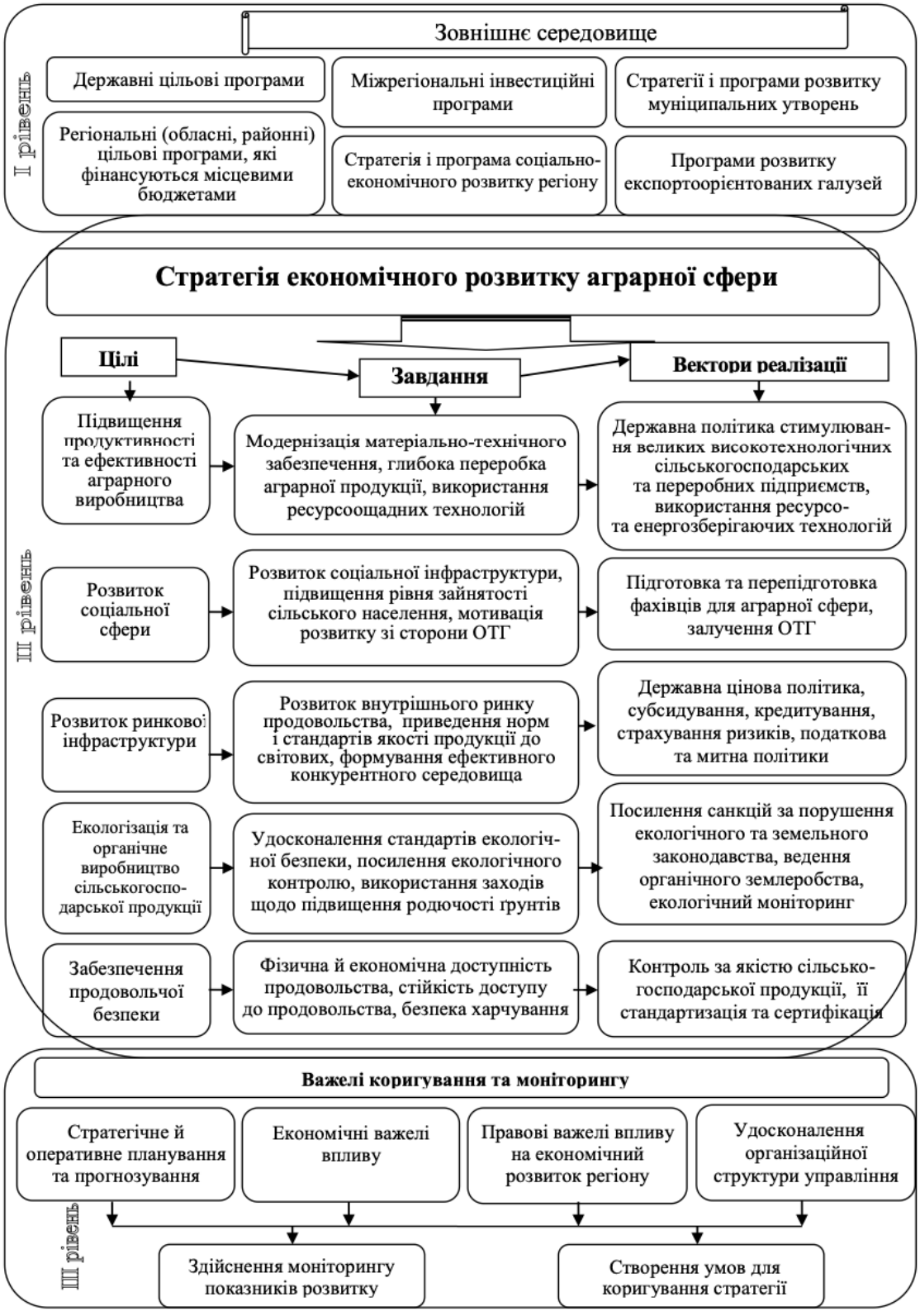

ДОДАТОК В

Алгоритм формування системи державного управління аграрною сферою України

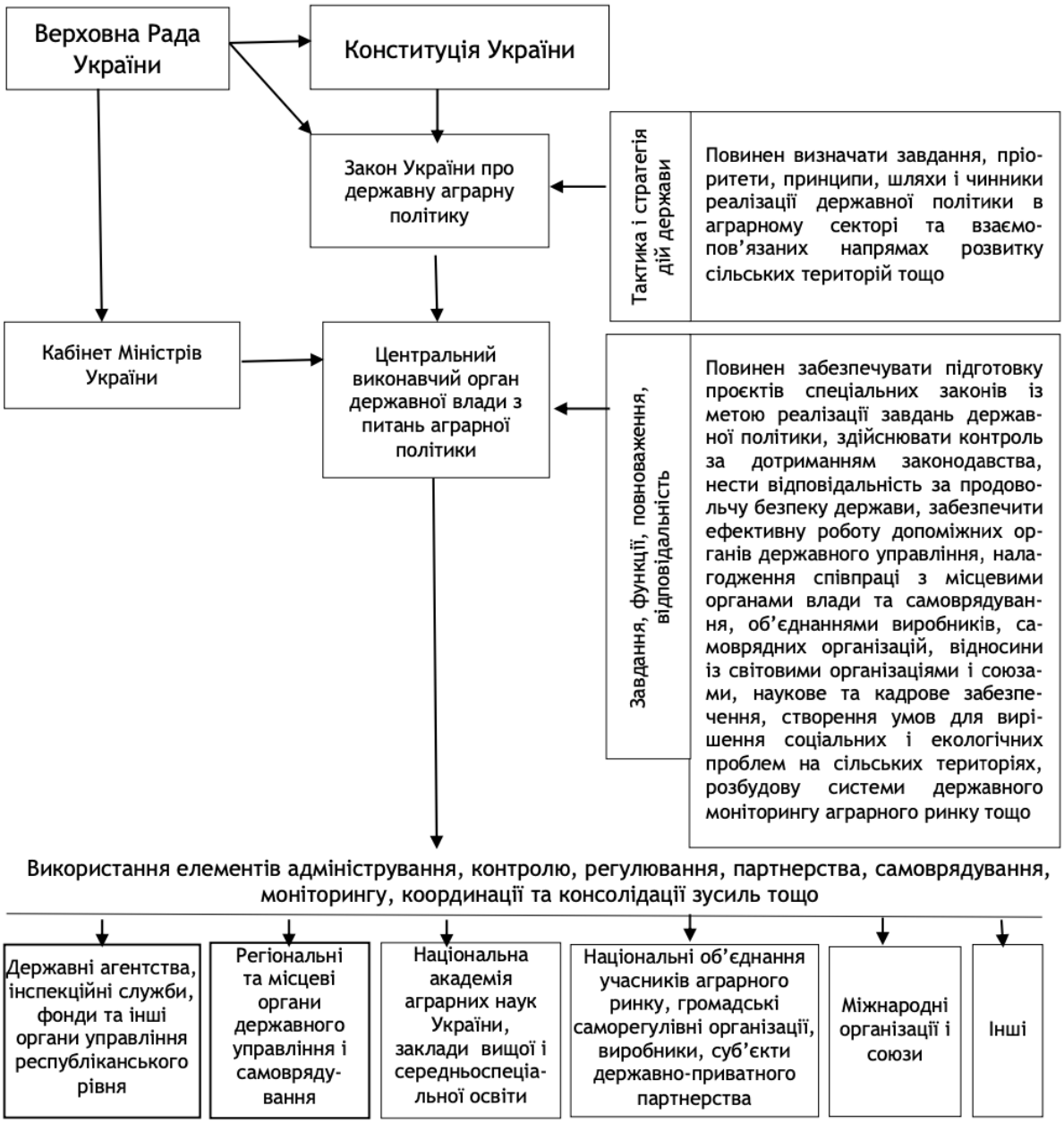

ДОДАТОК Г

Паспорт Програми підтримки розвитку сільськогосподарських кооперативів тасімейних фермерських господарств
у Черкаській області на період до 2027 року

1	Ініціатор розроблення Програми	Департамент агропромислового розвитку Черкаської обласної державної адміністрації
2	Розробник Програми	Департамент агропромислового розвитку Черкаської обласної державної адміністрації
3	Відповідальний виконавець Програми	Департамент агропромислового розвитку Черкаської обласної державної адміністрації
4	Співвиконавці Програми	Черкаська дослідна станція біоресурсів Національної академії аграрних наук України(за згодою), установа „Черкаська агенція регіонального розвитку“ (за згодою), Уманський національний університет садівництва (за згодою), Черкаська державна сільськогосподарська дослідна станція Національного наукового центру „Інститут землеробства Національної академії аграрнихнаук України “ (за згодою).
5	Дата, номер і назва розпорядчого документа органу виконавчої владипро розроблення Програми	Пункт 3 напряму „Розвиток сільських територій“ Державної стратегії регіонального розвитку на 2021 - 2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695; Стратегії розвитку Черкаської області на період 2021 - 2027 років, затвердженої рішенням сесії Черкаської обласної ради від 11.09.2020 № 38-9/VII; пункт 1.10 рішення Ради національної безпеки і оборони України „Про стан забезпечення продовольчої безпеки“ введеного в дію Указом Президента України від 09.10.2023 № 681/2023.
6	Термін реалізації Програми	2024-2027 роки
7	Загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідних для реалізації Програми,всього	Обсяг фінансового ресурсу визначається щорічно, виходячи з фінансової спроможностіобласного бюджету
8	Основні джерела фінансування Програми	обласний бюджет та інші джерела, незаборонені чинним законодавством